MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ KATEDRA

EGLĖ ERTMONAITĖ

TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLA

BENDRUOMENINĖS NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOS: TEISINĖS PRIELAIDOS IR PRAKTINIO ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė-
Prof. dr.
Vaiva Zuzevičiūtė

Konsultantas –
Lektorius
Artūras Birbilas

KAUNAS, 2016

TURINYS

ĮVADAS 3
1. BENDRUOMENINĖSNUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOS:SAMPRATA IR VAIDMUO 7
1.1. Bendruomenės dalyvavimas užtikrinant saugumą: esminės sąvokos 7
1.2. Bendruomenių nusikalstamumo prevencijos programų paskirtis ir jų vykdymo stadijos 8
2. PRAKTINIAI IR TEISINIAI BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE ASPEKTAI 12
2.1. Bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose teisinis reglamentavimas 12
2.2. Bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose formos 14
2.3. Policijos rėmėjų teisinis ir praktinis dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje 14
3. BENDRUOMENINIŲ NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMŲ PROCESE DALYVAUJANTYS SUBJEKTAI 17
3.1. Policija, kaip bendruomenių įtraukimo į prevencines programas pagrindinis subjektas 17
3.2. Apylinkės inspektoriaus santykis su bendruomene 18
3.3. Bendruomenės pareigūno santykis su bendruomene 19
3.4. Vietos savivaldos ir bendruomenių santykis 21
4. BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE EMPIRINIS TYRIMAS 24
4.1. Tyrimų metodikos pagrindimas 24
4.2. Tyrimo rezultatai. Bendruomenės narių požiūris 26
4.3. Tyrimo rezultatai. Policijos pareigūnų požiūris 39
IŠVADOS 54
PASIŪLYMAI 55
LITERATŪRA 56
ANOTACIJA 59
ANNOTATION 60
SANTRAUKA 61
SUMMARY 63
PRIEDAI 65
Priedas Nr. 1 65
Priedas Nr. 2 68

ĮVADAS

„Visa ko pradžia, man atrodo, yra ten, toli vaikystėje, kur žmogus pirmą kartą supranta, kad pasaulyje jis gyvena ne vienas, kad jo rankos ir širdis privalo ką nors pridengti nuo skausmo, prievartos, melo, kad jis privalo būti žmogumi. Tai aukščiausia ir sunkiausia pareiga“.

(J. Marcinkevičius).[1]

Temos aktualumas. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos ir jų įgyvendinimas Lietuvoje yra itin aktuali sritis. Išryškėjus teisėsaugos institucijų vykdomų tradicinių nusikalstamumo prevencijos formų neveiksmingumui ir trūkumams, imta ieškoti alternatyvų. Esminė bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų idėja – bendruomenės (vietos gyventojai) geriausiai suvokia problemas jų gyvenamojoje vietovėje, tarp kurių yra ir nusikalstamumas, todėl gali geriausiai nuspręsti, kokios sprendimo priemonės ir kokios prevencijos formos išspręstų konkrečiai vietovei aktualias su nusikalstamumu susijusias problemas.

Nusikalstamumo prevencijos programų, kuriose numatomas bendruomenių dalyvavimas, teisinių prielaidų ir praktinio įgyvendinimo galimybių analizė, leistų iš esmės padidinti pačių programų veiksmingumą. Siekiant veiksmingo bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų įgyvendinimo, yra svarbus išsamus dabartinės situacijos Lietuvoje bei bendruomenių galimybių ir gebėjimų dalyvauti prevencinėje veikloje, veiksnių skatinančių įsitraukti į pilietines veiklas, ištyrimas. Šiame magistro darbe buvo nagrinėjamas bendruomenės įsitraukimo į nusikaltimų prevencijos programas teisinės prielaidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės.

Policijos, kaip teisėsaugos institucijos, paskirtimi tampa žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas bei nustatytų policijos veiklos prioritetų įgyvendinimas. Policijos veiklos prioritetus reikėtų orientuoti ne į kovą su nusikalstamumo ir teisės pažeidimų priežastimis, o jų pasekmėmis. Stebint įvairaus pobūdžio tendencijas pastebėta, kad efektyviai vykdydama prevencinę veiklą policija, pasitelkusi bendruomenę, gali sėkmingiau įgyvendinti savo uždavinius, o pasiekti rezultatai yra ilgalaikiai. Bendruomenės požiūriu, prevencija, kaip nusikalstamumo užkardymo forma, yra demokratiškesnė ir žmogiškesnė nei atsakomybės (bausmės) taikymas, o į nusikalstamumo prevencijos vykdymą pasitelkiant gyventojus, galima pasiekti ilgai išliekančių rezultatų, todėl policijos prevencinės veiklos vykdymo svarbą būtina pabrėžti nustatant Lietuvos policijos veiklos prioritetus.

[1]Metodinės rekomendacijos prevencijos padalinių pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais mokyklose. Parengė L. Stulginskienė. – Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2011. P. 3.

Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa nustato Lietuvos nusikaltimų prevencijos veiklos rėmus. Šios programos 20 str. 1 p. apibrėžti trūkumai: „nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistema veikia ne optimaliai, nes ji nepakankamai išplėtota, neišnaudojamos valstybės ir savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų, kitų nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų galimybės. Ji yra nesubalansuota ir per daug centralizuota bei neprieinama visuomenei“. [2] Siekiant optimaliai išnaudoti bendruomeninių prevencijos programų galimybes, būtina ištirti veiksnius, kurie įtakoja bendruomenės aktyvumą ir policijos, kaip institucijos, bendradarbiavimo su bendruomene, problemas bei jas išanalizuoti.

Glaudesnio ryšio ir bendradarbiavimo su bendruomene ir kitomis organizacijomis pagrindas yra policijos, kaip teisėsaugos institucijos, aktyvumas ir iniciatyvus nusikalstamumo prevencijos programų rengimas bei vykdymas. Šių programų teisinis reglamentavimas turėtų suteikti bendruomenei pakankamas galimybes įsitraukti į prevencinę veiklą, o teisinės prielaidos numatytų pavienių fizinių asmenų dalyvavimą užtikrinant saugumą. Atsižvelgiant į užsienio šalių praktikos pavyzdžius, bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis bei pavieniais fiziniais asmenimis gerina policijos įvaizdį visuomenėje, didina programų vykdymo efektyvumą, tokiu būdu efektyviau kovojant su tam tikromis problemomis konkrečioje vietovėje. Taigi, reikalinga išanalizuoti, ar bendruomenė turi pakankamus įgaliojimus ir galimybes, jog galėtų bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis užtikrinant saugumą, bei ištirti šias įsitraukimo į prevencinę veiklą teisines ir praktines prielaidas.

Tyrimo problema. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos yra vienas efektyviausių įrankių kovojant su nusikalstamumu ir teisės pažeidimais. Organizuojant bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą teritorinėms policijos įtaigoms suteiktas savarankiškumas, tačiau susiduriama su problemomis, tokiomis kaip biurokratizmas, resursų stoka ir netolygus darbo krūvio paskirstymas, o bendruomenė savo ruožtu yra nepakankamai aktyvi, susiduriama su informacijos stokos problema.

Bendruomenių dalyvavimu pagrįstos nusikalstamumo prevencijos programos įgyvendinamos gana chaotiškai, jos dažnai neturi mokslinio pagrįstumo, o jas įgyvendindami prevencijos subjektai paprastai remiasi savo nuožiūra ir pan. Dalis programų įgyvendinamos neišanalizavus konkrečiai vietovei būdingų požymių, charakteristikos ir veiksnių, kurie lems netinkamą programos įgyvendinimą, tokiu būdu nerezultatyviai švaistant valstybės ar visuomenės resursus. Prevencinių programų neveiksmingumą gali lemti nekonkrečiai suformuluotos problemos, netinkamai parenkamos programų vykdymo priemonės ir įvairūs socialiniai veiksniai. Todėl būtina

[2]Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 32-1318.

numatyti prevencinių programų vykdymo aiškų veiksmų planą ir bei siekiamus rezultatus. Šiame magistro darbe analizuojamos problemos:

Pirmasis problemos aspektas: netinkamas bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisinis reglamentavimas. Prevencinių programų teisinis rengimas turi būti atliekamas remiantis teisinėmis žiniomis ir atliktais tyrimais. Tam, kad bendruomenės dalyvavimas prevencinėje veikloje ir vykdomosiose nusikalstamumo prevencijos programose būtų efektyvus, teisinis reglamentavimas turėtų suteikti pakankamas galimybes fiziniams asmenims dalyvauti užkertant kelią nusikalstamumui.

Antrasis problemos aspektas: netinkamai suformuluojami tikslai. Teisėsaugos institucijos, rengiančios bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas, turi atlikti problemos analizę, siekiant nustatyti konkrečius tikslus ir šių tikslų įgyvendinimo rezultatus. Tik teisingai suformulavus problemą gali būti parenkamos tinkamos priemonės. Programos, efektyviai veikiančios vienoje vietovėje gali visiškai neveikti kitoje vietovėje, ir atvirkščiai.

Trečiasis problemos aspektas: bendruomenės informavimas apie rengiamas bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas. Įsitraukimui į bendruomenines nusikalstamumo prevencines programas įtakos turi tinkamas informacijos pateikimas bendruomenei, leidžiant apsvarstyti veiklos bei siekiamų rezultatų galimybes. Informacijos apie rengiamas prevencines programas pateikimo būdai galimi labai įvairūs ir prieinami kiekvienam, pvz. socialiniai tinklai, žiniasklaida, reklama. Šiuo klausimu atsakingos institucijos turėtų įvertinti informacijos pateikimo būdų efektyvumą, siekiant atkreipti įvairaus amžiaus grupių asmenų susidomėjimą, skatinti pilietiškumo ir patriotiškumo jausmą.

Tyrimo naujumas. Lietuvoje nėra atlikta daug mokslinių tyrimų, kuriuose būtų tiriamas bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programų teisinės prielaidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės. Simono Nikarto parengtoje daktaro disertacijoje tema „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“ 2012 metais plačiai nagrinėjamas gyventojų bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje aktyvumas.[3] Šio magistrinio darbo naujumas tame, kad buvo tiriamos bendruomenės dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose bei gyventojų ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo problemos. Tyrimo metu atskleisti bendruomenių įsitraukimą skatinantys ir slopinantys veiksniai, bei policijos pareigūnų aktyvaus ir rezultatyvaus bendradarbiavimo su bendruomene galimybės.

Darbo reikšmė. Magistro darbe suformuluotos mokslinės teorinės bei metodinės prielaidos atskleidė, ar teisinės prielaidos yra pakankamos pavieniams fiziniams asmenims įsitraukti į

[3]Simonas Nikartas „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“, daktaro disertacija, Vilnius, 2012 m.

nusikalstamumo prevencijos programų veiklą, kokie veiksniai skatina ar sulaiko bendruomenę dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje. Šie tyrimo rezultatai gali būti panaudoti skatinant bendruomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo efektyvumą nusikaltimų prevencijoje teritoriniuose policijos komisariatuose įvairiose Lietuvos vietovėse.

Tyrimo objektas. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisinės prielaidos ir praktinės įgyvendinimo galimybės. Darbe taip pat tyrinėjamas nusikalstamumo prevencinių programų, jei už jų priemonių įgyvendinimą atsako policija, vykdymo stadijos bei teisinis jų reglamentavimas bei policijos pareigūnų, policijos rėmėjų ir bendruomenės santykis.

Tyrimo tikslas. Ištirti bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisines prielaidas ir praktines įgyvendinimo galimybes. Išanalizuoti bendruomenės dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje lemiančius veiksnius, nustatyti, kas galėtų paskatinti bendruomenės narių aktyvumą, pasiūlyti būdus kaip skatinti aktyvesnį bendruomenės dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje ir glaudesnį bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis.

Tyrimo uždaviniai.

1. Atskleisti bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisinių prielaidų ir praktinių galimybių pagrindines sąvokas bei pateikti teisinės prielaidas.
2. Atskleisti bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisinių prielaidų bei praktinių galimybių pakankamumo vertinimą programas įgyvendinančių subjektų požiūriu.
3. Pateikti bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų teisinių prielaidų ir praktinių galimybių tyrimo išvadas bei pasiūlyti veiklos tobulinimo galimybes.

Hipotezė – teisinės prielaidos nėra pakankamos bendruomenės įsitraukimui į nusikalstamumo prevencijos programas bei bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: Mokslininkų literatūros analizė atskleidė veiksnius, lemiančius efektyvų bendruomenės įsitraukimo į nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą bei teisines ir praktines dalyvavimo prevencinėje veikloje prielaidas.

Empiriniai: bendruomenės ir policijos pareigūnų apklausos metodas: anketavimo būdu. Policijos pareigūnų ir bendruomenės narių apklausos duomenys parodė jų požiūrį į bendruomenės dalyvavimą bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose.

Statistiniai: empirinių duomenų statistinė analizė atlikta naudojant SPSS programinę įrangą. Statistinės duomenų analizės pagalba duomenys buvo susisteminti ir pateikti paveiksluose.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 4 skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Pirmame skyriuje analizuojama bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų samprata ir vaidmuo; antrame – bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose teisiniai ir praktiniai aspektai; trečiame bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programose dalyvaujantys subjektai, o ketvirtame skyriuje pateikiamas atliktas empirinis tyrimas.

1. BENDRUOMENINĖSNUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOS:SAMPRATA IR VAIDMUO

1.1. Bendruomenės dalyvavimas užtikrinant saugumą: esminės sąvokos

Bendruomenės sąvoka plačiai vartojama ne tik viešoje erdvėje, bet ir Lietuvos bei užsienio šalių literatūroje. Įvairiuose mokslininkų darbuose bendruomenė apibūdinama skirtingai. Mokslininkės V. Baršauskienė ir I. Leliūgienė bendruomenės sąvoką apibrėžė taip: „Bendruomenė – tai geografinė teritorija su panašiomis politinėmis - teisinėmis sistemomis; socialinio prasmingumo tam tikrų santykių, tradicijų, normų ir elgesio sferoje forma; struktūra bendroms problemoms spręsti bei siekti bendrų tikslų.“[4] Būtent tokie bendruomenės sampratos požymiai vyrauja ir bendruomeninių nusikaltimų prevencijos teorijoje – bendruomenės sąvoka aiškinama kaip tam tikroje teritorijoje gyvenančių ir veikiančių žmonių grupė, kurią sieja tarpusavio ryšiai, bendri interesai ir tikslai, vidinis jausmas, kad priklauso vienai ar kitai žmonių grupei ir teritorijai.

Įgyvendinant bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas pabrėžiama, kad tik pasitelkus bendruomenę bei sustiprinus policijos ir žmonių tarpusavio ryšį galima sumažinti nusikalstamumo didėjimą šalyje. Generalinio komisaro pavaduotojas Edvardas Šileris interviu apie Lietuvos policijos vystymosi gaires 2016-2020 m.[5] išreiškia viltį policininką priartinti prie žmogaus. Esant tokiems policijos veiklos prioritetams bendruomenei būtina sudaryti tinkamas teisines ir praktines veiklos galimybes ir sąlygas.

Prevencijos veikloje svarbus vaidmuo tenka visuomeninėms organizacijoms, pilietinėms iniciatyvoms. Tai numatyta ir Policijos veiklos įstatymo 8 str. 2 p., kur nurodoma, jog policija, siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, bendradarbiauja su <...> visuomeninėmis organizacijomis ir pavieniais asmenimis išaiškinant nusikalstamas veikas bei užkertant joms kelią.[6] Teisėsauga viena nėra pajėgi užkirsti kelią nusikalstamumui, nes ji turi ribotus resursus (finansinius, pareigūnų stoka ir kt.) Todėl savivaldos institucijos bei tokios organizacijos

[4]Leliūgienė I., Sadauskas J., *Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija,* [interaktyvus], Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 13,[žiūrėta 2016-03-16]
[5]Lietuvos policijos vystymosi gaires 2016-2020 m. http://www.policija.lt/
[6]Policijos veiklos įstatymas, 2000m.spalio17d. Nr.VIII-2048, Vilnius

kaip švietimo įstaigos, bibliotekos, gydymo įstaigos, parduotuvės, gali daug pasitarnauti siekiant padėti išaiškinti nusikaltimus ar kitus teisės pažeidimus bei palaikant viešąją tvarką.

Bendruomenės dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose – tai aktyvių, pilietiškų asmenų savanoriškas įsitraukimas į bendruomeninius santykius. Toks įsitraukimas reiškia bendradarbiavimą su teisėsaugos ir (ar) savivaldos institucijomis. Simonas Nikartas pabrėžia, kad bendruomenės įsitraukimą lemia poreikis „apsaugoti svarbius savo ar kitų asmenų, visuomenės ir valstybės interesus nuo neteisėtų veikų, kitokio socialiai nepageidautino elgesio ir kitų pavojingų ar visuomenei nerimą keliančių reiškinių, susijusių su fizinėmis grėsmėmis asmeniui ir gyvenamajai aplinkai“.[7] Tai saugios ateities kūrimas, kuria rūpinasi kiekvienas pilietiškas asmuo.

1.2. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų paskirtis ir jų vykdymo stadijos

Kiekviena bendruomeninė nusikalstamumo prevencijos programa numato vienokių ar kitokių priemonių vykdymą. Tokių priemonių vykdymas – tai, ko reikalaujama iš Vyriausybės, ministerijų, teisėsaugos ir kitų valstybės atsakingų institucijų. Priemonių visumą sudaro konkrečios veiklos programų arba projektų, nurodant jų tikslus, uždavinius, rezultatus ir rezultatų vertinimo kriterijus.

Neretai valstybės institucijų siekiami tikslai, uždaviniai ir priemonės siejamos tik su konkrečių institucijų funkcijomis ir tikslu jas vykdyti, o priemonių visuma, dažnai numatyta tam tikrose programose ar projektuose, yra tik būtinybė pateisinti institucijos svarbą ir pagrįsti gautų lėšų šioms programoms ar projektams vykdyti naudojimą. Tačiau bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų paskirtis – ne pateisinti lėšų naudojimą, bet siekti ilgai išliekančio rezultato, kuris yra reikšmingas visuomenei ir turi didelę įtaką saugumo užtikrinimui. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų paskirtis siejama su policijos prevencinės veiklos sąvoka – tai būdas daryti poveikį teisės pažeidimus skatinančioms sąlygoms ir veiksniams, priemonė užkirsti kelią neigiamiems reiškiniams įtraukiant į veiklą aktyvius vietos gyventojus bei skatinant policijos ir bendruomenės glaudų bendradarbiavimą. Tik tuomet šių programų kūrimas bus tikslingas. Šiame skirsnyje aptariamos bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų rengimo stadijos.

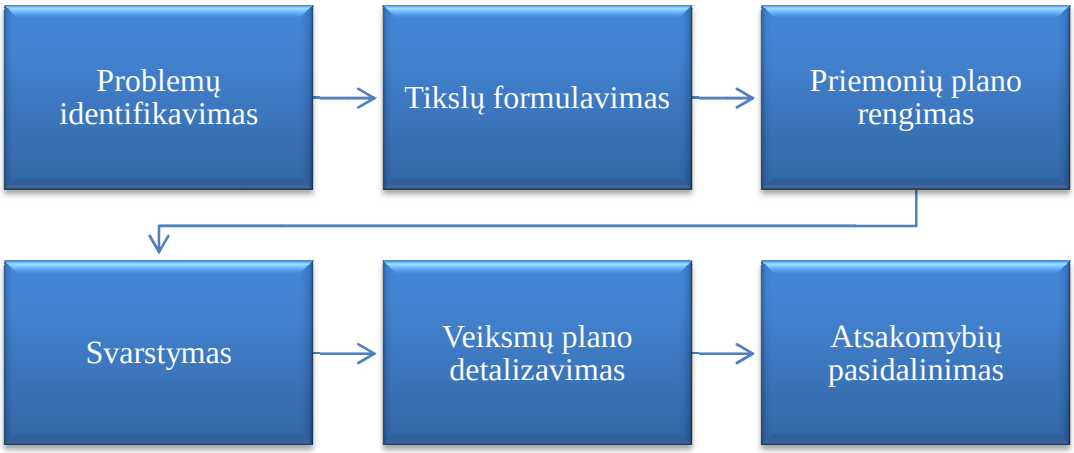
Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos yra policijos prevencinio darbo organizavimo forma. Kuriant minėtas programas reikalinga atsižvelgti ne tik į tam tikrai vietovei būdingus požymius, bet ir socialinius veiksnius, vienaip ar kitaip lemiančius programos

[7]Nikartas S. Gyventojų dalyvavimas užtikrinant saugumą bendruomenėse: kriminologinės ir teisinės prielaidos, monografija, Vilnius, 2014 m.

vykdymo eigą. Šių programų rengimas ir vykdymas reikalauja specialaus pasirengimo ir žinių, tačiau nuoseklus etapų laikymasis užtikrina efektyvumą ir lūkesčių pateisinimą.

Sprendžiant finansavimo klausimą prevencinėms programoms išpildyti, Policijos veiklos įstatymo 28 str. 2 d.. nustato: „Teritorinių policijos įstaigų ir savivaldybių institucijų susitarimu kuriamos ir įgyvendinamos bendros programos, skirtos nusikalstamumo prevencijai, gyventojų gyvybės, sveikatos bei turto, taip pat viešosios tvarkos apsaugai, finansuojamos iš savivaldybių biudžetų. Savivaldybių institucijos iš savo biudžeto gali finansuoti ir kitas teritorinių policijos įstaigų įgyvendinamas programas, susijusias su vietos gyventojų saugumo užtikrinimu.“[8] Taigi siekiant tikslingai paskirstyti turimus resursus, būtina numatyti bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų rengimo stadijas.

Bendruomeninių nusikalstamumo programų rengimo stadijas iliustruoja 1 pav.

1 pav. Bendruomeninių nusikalstamumo programų rengimo etapai (parengta šio darbo autorės E. Ertmonaitės)

Problemų identifikavimas. Kiekvienas neigiamas veiksnys, pranešimas bei vienokios ar kitokios informacijos gavimas iš visuomenės prisideda prie to, kad yra iškeliama problema. Identifikavus problemą svarstoma apie tinkamas šiai programai vykdyti priemones. Pavyzdžiui, nusikalstamumo lygis konkrečioje vietovėje priklauso nuo tokių veiksnių kaip: nepalanki socialinė padėtis, žemas išsimokslinimo lygis, alkoholio prieinamumas bei vartojimas ir pan.

Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų poreikis nustatomas įvairiais būdais. Tai įtakoja tam tikrų savivaldybės institucijų (pavyzdžiui, seniūnijų) įžvalgos į nusikalstamumo ar teisės pažeidimų vystymosi tendencijas konkrečioje teritorijoje. Šiame darbe

[8]Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777.

atlikto tyrimo metu atskleistos aktualiausios problemos, kurias įvardijo bendruomenės, yra vagystės. Taip pat aktuali problema yra alkoholio prieinamumas nepilnamečiams, alkoholio vartojimas viešose vietose, jaunimo neužimtumas, vandalizmas.

Problemų analizę konkrečioje vietovėje turėtų atlikti ne viena suinteresuota prevencijos vykdymu institucija. Pagal galimybes renginiuose, susitikimuose ar konferencijose turėtų dalyvauti ne tik teisėsaugos, bet ir savivaldos institucijų atstovai, taip pat pasitelkiant bendruomenę. Neretai susiduriama su tuo, jog vietos bendruomenei sunku suvokti prevencijos galimybės ar nusikalstamumo daromos žalos dydį jų gyvenamojoje vietovėje. Tuomet atitinkamų institucijų atstovai (pvz. bendruomenės pareigūnas) privalo supažindinti vietos gyventojus su jų aplinkoje esančiomis aktualiomis problemomis bei jų sprendimo būdais.

Policija, kaip teisėsaugos institucija, privalo dalyvauti nusikalstamumo užkardymo programose, nes vietos gyventojai vis dar pabrėžia policijos universalumą[9]. Situacijos ir problemų analizės tikslas nustatyti priežastis ir problemas, be to, jas sukoncentruoti ir sukonkretinti, o taip pat nustatyti pagrindinę problemą, kurios sprendimui reikalinga konkreti prevencinė programa. Be to, tokia analize galima pagrįsti ir strateginį policijos įstaigų veiklos planavimą[10].

Tikslų formulavimas. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos projektuotojas atlieka tikslų nustatymo veiksmus. Alfredas Kiškis ir Aušra Kuodytė moksliniame darbe apibrėžė problemos formulavimo gaires: „Problema turi būti suformuluota tiksliai ir konkrečiai, nurodant problemos mastą ir pastovumą. Turi būti tinkamai parenkami rodikliai, kuriuos stebint galima spręsti apie problemą ir jos pokyčius, taip pat turi būti nurodytos visos neigiamos pasekmės, gresiančios, jei nebūtų imtasi priemonių problemai spręsti.“[11] Rengiamų prevencinių programų tikslai turi būti konkretūs ir aiškūs. Tyrimo metu nustatyta, jog neapibrėžti tikslų siekimo rezultatai yra vienas iš veiksnių, lemiančių bendruomenės nedalyvavimą nusikalstamumo prevencijos programose.

Priemonių plano rengimas. Šiame etape parenkamos konkrečiai prevencinei programai skirtos priemonės. Taikomų priemonių neatitikimas bendruomenės socialinei struktūrai, tai problema priklausoma nuo pirmojo veiksmingumo užtikrinimo žingsnio – tikslaus problemos identifikavimo bei formulavimo. Simonas Nikartas moksliniame straipsnyje pabrėžė, kad „Tikslus problemos identifikavimas – tai pamatas, ant kurio laikosi nusikalstamumo prevencija; jei pamatas netvirtas, ne per giliai įtvirtintas ar netinkamas ant jo statomam pastatui, akivaizdu, kad iškyla pavojus, jog

[9]Žr.: A. Kestinis. Policijos vaidmuo atliekant pirminę narkomanijos prevenciją, mažinančią narkotikų paklausą // Jurisprudencija. 2002, T. 35 (27). P. 108-116.
[10]A. Šakočius. Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problemos // Jurisprudencija. 2002, T. 35 (27). P. 23.
[11]Alfredas Kiškis, Aušra Kuodytė. Nusikalstamumo prevencijos programų rengimo Lietuvoje tyrimas//Jurisprudencija. 2012, 19(2): 771–801. P. 774.

pastatas sugrius.“[12] Taigi netikslus ar nesukonkretizuotas problemos identifikavimas lemia netinkamų priemonių pasirinkimą, todėl iškyla grėsmė, jog prevencinė programa neatneš ilgalaikių teigiamų rezultatų.

Svarstymas. Svarstymo tikslas yra programos tobulinimas ir integravimas į bendruomenę. Kuomet su bendruomenės įtraukimu numatytos prevencinės programos yra pateikiamos bendruomenės požiūriui išsiaiškinti, tokiu būdu gali būti išvengiami nesusipratimai. Svarstymo metu būtų numatyti bendruomenės narių veiksmai ir lūkesčiai. Viktoras Justickis moksliniame darbe akcentavo, kad: „programos svarbiausias rezultatas – tai padarytas atitinkamas prevencinis poveikis: įvyko numatyti nusikalstamumo pokyčiai, sustiprėjo gyventojų saugumo jausmas ir pan. Apie tai, kad šie pageidaujami pokyčiai įvyko, sužinoma stebint pasirinktų rodiklių pokyčius.“[13] Praleidus šį etapą neretai nepasiekiami programų įgyvendinimo rezultatai.

Veiksmų plano detalizavimas ir atsakomybių pasidalinimas. Nustatant bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veiksmų plano detales, būtina suvokti realias fizinių asmenų teisines prielaidas atlikti konkrečius veiksmus bei numatyti praktines šių veiksmų įgyvendinimo galimybes. Todėl atsakomybes už tam tikrų veiksmų įgyvendinimą reikia paskirstyti atsižvelgiant į tai, kiek viena ar kita institucija bei bendruomenės yra pajėgios veikti tiek teisiškai, tiek žvelgiant į turimus resursus. Svarbu suvokti, kad prevencinėje programoje dalyvaujančios institucijos turi bendradarbiauti, nes nuo to labiausiai priklauso prevencinių priemonių veiksmingas taikymas. Tyrimo metu nustatyta, kad bendravimui su bendruomene policijos pareigūnui labiausiai trukdo laiko stoka, netolygus darbo krūvio paskirstymas, per didelis biurokratizmas, motyvacijos stoka.

Kiekvienu bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programos rengimo etapu būtina nustatyti siekiamus rezultatus. Parengti tinkamai funkcionuojančią nusikalstamumo prevencijos programą ar projektą sudėtinga. Rengėjai turi būti specialiai paruošti bei apmokomi, reikalinga tobulinti bendravimo su bendruomenė įgūdžius. Vienas svarbiausių sėkmingos bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos komponentas – tinkamas siekiamo tikslo ir problemos suformulavimas, todėl būtina išanalizuoti šias sąlygas – kriminogeninę padėtį, aktualias problemas, gyventojų tradicijas, jų savitarpio santykius.

[12]Simonas Nikartas, *Pagrindiniai bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos veiksmingumo aspektai*, ISSN 1392-1592. Teisės problemos, 2010. Nr. 1 (67)
[13]Viktoras Justickis, Svetlana Gečėnienė, Algimantas Čepas „Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo metodika“, Vilnius, 2005 m., p. 14. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-30]

2. PRAKTINIAI IR TEISINIAI BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE ASPEKTAI

2.1. Bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose teisinis reglamentavimas

Bendruomenės dalyvavimo užtikrinant saugumą prevencijoje galimybes ir rezultatą lemia bendras žmonių pilietinis ir socialinis aktyvumas. Galima daryti prielaidą, kad nuo to, kiek visuomenė yra linkusi aktyviai įsitraukti į socialines veiklas, priklauso ir bendruomenės įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklas lygis. Teisės teoretikas A. Vaišvila teigia, kad gyventojų teisių užtikrinimo veiksmingumas priklauso nuo gyventojų aktyvumo jas ginant.[14] Taigi galima teigti, kad bendruomenės teisių užtikrinant saugumą veiksmingumas priklauso nuo jų aktyvumo lygio.

Svarbus aspektas – tai, kad skaičiai, rodantys gyventojų norą padėti policijai, yra didesni nei gyventojų pasitikėjimo[15] rodikliai. 2015 m. Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktos visuomenės nuomonės apklausos duomenimis, 71 proc. gyventojų pasitiki policija.[16] Tai yra didžiausia reikšmė nuo 2004 m., kai buvo pradėti daryti tokie tyrimai. Šių tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad didžioji dalis gyventojų norėtų padėti policijai užtikrinti viešąją tvarką. Šiame darbe atskleistas gyventojų noras padėti policijai prieštarauja bendrų savanoriškumo ir pilietinio aktyvumo tyrimų rezultatams, rodantiems kur kas mažesnį ne tik faktinį dalyvavimą, bet ir norą dalyvauti įvairioje visuomeninėje ar savanoriškoje veikloje. Galima daryti prielaidą, kad didelė dalis gyventojų, nenorinčių dalyvauti pilietinėse ir savanoriškose veiklose, vis dėlto nori padėti policijai.

Įvertinus gyventojų savanoriškumo ir noro padėti policijai rodiklius, tikslinga nagrinėti gyventojų įsitraukimo į bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programų veiklą teisiniu aspektu. Teisinis reguliavimas nėra svarbiausias bendruomenių įsitraukimo į prevencines programas veiksnys, tačiau jis gali įtakoti įsitraukimo į pilietiškas veiklas prielaidas. Viena iš prielaidų galėtų būtų tai, kad tinkamas teisinis reguliavimas gali palengvinti dalyvavimo bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose sąlygas. Pavieniai fiziniai asmenys, dalyvaujantys prevencinėse programose ar įstoję į policijos rėmėjų gretas, tikisi teisinės apsaugos, bendromis jėgomis kuriamos saugios aplinkos, tačiau neviršijant nustatytų įgaliojimų ribos.

Greitas reagavimas į nusikaltimus ar teisės pažeidimus yra vienas iš svarbiausių bendruomenės dalyvavimo užtikrinant visuomenės saugumą ir viešąją tvarką elementų.

[14] Žr. Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis, 3-iasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia,2010.
[15] 2015 m. policijos veiklos apžvalga, Vilnius, 2016.Prieiga internete: http://www.policija.lt/index.php?id=2875
[16] 2015 m. policijos veiklos apžvalga, Vilnius, 2016. Prieiga internete: http://www.policija.lt/get.php?f.26376

Veiksmingiausias ir efektyviausias pagalbos policijai būdas yra pranešimas ir informacijos suteikimas įgaliotoms institucijoms, kadangi operatyviai reaguoti į teisės pažeidimus funkcija skirta policijai. Anot S. Nikarto „kai kuriais atvejais pavojingose teisės pažeidimų situacijose, siekiant apsaugoti įstatymų ginamas vertybes (asmens gyvybė, sveikata, orumas, nuosavybė ir pan.), būtina reaguoti greitai. Daugelyje tokių situacijų greičiausiai sureaguoti gali būtent šalia esantys piliečiai.“ [17] Reikalinga pabrėžti, kad atsakingas pilietis turi tokią teisę, tačiau tai nėra pareiga. Skirtingos situacijose piliečių veiksmus lems įvairūs socialiniai veiksniai.

Bendruomenės nariai, pavieniai fiziniai asmenys, matydami, jog reikia veikti būtinosios ginties ar būtinojo reikalingumo atvejais nėra teisiškai apsaugoti dėl atsiradusių galimų pasekmių. Tokiais ekstremaliais atvejais, kai reikia veikti nedelsiant, pilietiški asmenys rizikuoja ne tik savo sveikata ar gyvybe, bet gali susilaukti ir teisinių pasekmių dėl savo vienokių ar kitokių veiksmų. Todėl darytina prielaida, jog pilietiškiems asmenims tokiais atvejais valstybė turi garantuoti teisinę apsaugą. Kitais atvejais fiziniams asmenims teisinės prielaidos dalyvauti saugumo užtikrinime yra nenustatytos, jei tam nėra teisinių įgaliojimų.

Pagrindinis ir efektyviausias gyventojų veiklos metodas – pranešimas policijai ar kitoms teisėsaugos institucijoms apie įtartinus asmenis arba vykdomus nusikaltimus. Sukurtos pažangios priemonės, tokios kaip www.ePolicija.lt. Portalo aprašyme nurodyta, kad: „Naudojantis ePolicija.lt paslaugų portalu galima pranešti policijai apie nusikalstamą veiką, eismo įvykius ar kitus teisės nusižengimus, pateikti reikiamus dokumentus, pasirašant elektroniniu parašu, bei stebėti paslaugos vykdymo eigą.“[18].Piliečiai gerbdami kitų žmonių orumą, bei būdami atsakingi ir pilietiški, socialinę kontrolę gali vykdyti ir be fizinio kontakto, t. y. užkalbinti įtartinus asmenis, mandagiai įspėti juos ar pan.

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, jog pilietiškų asmenų pranešimai ir suteikta informacija apie nusikaltimus bei teisės pažeidimus yra itin reikšmingas elementas siekiant greitai ir efektyviai užkirsti kelią neteisėtiems veiksmams, bei visuomenės saugumo užtikrinimui. Bendruomenės aktyvumą lemia daug veiksnių – socialiniai įgūdžiai, charakterio savybės, materialinė padėtis. Aktyviems piliečiams būtina suteikti teisinę apsaugą, tuo pačiu išlaikant ribą tarp turimų įgaliojimų. Policijos glaudus ir nuoširdus bendravimas su gyventojais vis labiau paskatina nelikti abejingiems nusikalstamumui.

[17] Ten pat.
[18] https://www.epolicija.lt/about-portal [žiūrėta 2016-04-04]

2.2. Bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose formos

Vertinant tai, kaip piliečiai Lietuvoje įsitraukia į nusikalstamų veikų prevenciją savo gyvenamojoje vietovėje ir kitas pilietiškas veiklas, galima išskirti tokias bendruomenės dalyvavimo, užtikrinant saugios aplinkos kūrimą visuomenėje, formas:

1.Formaliai ir įstatymiškai neapibrėžtas (neformalus) dalyvavimas, kurį galima apibūdinti kaip nereguliarų gyventojų dalyvavimą ir veiklą, pagrįstą žodiniu susitarimu su vietos gyventojais (pvz. kaimynais), siekiant apsaugoti vieni kitų turtą ir asmeninę gerovę. Toks gyventojų formaliai neapibrėžtas aktyvumas neįpareigoja imtis jiems neaktualių problemų sprendimo būdų, teikti informaciją ir pan., o rūpintis saugios aplinkos užtikrinimu tik tiek, kiek tai liečia jų pačių asmeninę gerovę.

2. Oficialus dalyvavimas (formalus), tai yra bendruomenės veikla, paremta konkrečiu tikslu, tokiu kaip kova su nepageidaujamu kitų asmenų elgesiu, vagystėmis, alkoholizmu. Dažniausiai toks aktyvių asmenų dalyvavimas paremtas įstatymiškai reglamentuota veikla, tokia kaip „Saugios kaimynystės“ grupės ar policijos rėmėjų veikla, kuri pagrįsta bendradarbiavimu su teisėsaugos institucijomis.

Lietuvoje aktyviai plinta „Saugios kaimynystės“ veikla. Policijos departamento duomenimis[19], 2015 m. pradžioje Lietuvoje veikė daugiau kaip 1800„Saugios kaimynystės“ grupių. Šios programos veikla sunkiau įgyvendinama didžiuosiuose miestuose, negu mažesniuose miestuose ir miesteliuose bei kaimo vietovėse, kur socialiniai ryšiai tarp žmonių yra stipresni, glaudesni, o su aktualiomis konkrečiai vietovei būdingomis problemomis susipažinę dauguma gyventojų.

Vertinant, kaip bendruomenės Lietuvoje įsitraukia į įvairias pilietines veiklas, S. Nekartas išskiria dvi pagrindines subjektų grupes:

„Specialieji subjektai. Jų funkcijos arba viena iš funkcijų yra saugumo užtikrinimas. Tarp jų paminėtinos gyventojų kaimynysčių bendruomenės (gyvenamųjų namų, gatvių, mikrorajonų), visuomeniniai saugumo užtikrinimo subjektai (policijos rėmėjai, „Stabdyk nusikalstamumą“, Lietuvos Šaulių sąjunga ir kt.).

Bendrieji subjektai. Jie visuomenės saugumo užtikrinime dalyvauja netiesiogiai. Tai, pavyzdžiui, dienos centrai, vietinės religinės bendruomenės (parapijos, vietinės religinės organizacijos ir pan.), nacionalinio lygmens religinės bendruomenės ir organizacijos [20].Į šią veiklą

[19]Policijos departamento prie LR VRM 2015 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.policija.lt/index.php?id=2875

[20]Pavyzdžiui, nevyriausybinės Katalikų organizacijos kaip Caritas.

įsitraukia kitos nevyriausybinės organizacijos (jaunimo, vaiko teisių apsaugos, užimtumo, ugdymo, žmogaus teisių, pagalbos nusikaltimų aukoms ir kt.).“[21]

Specialiųjų subjektų dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose bei bendradarbiavimas su policija prisideda prie teigiamų statistikos ir rodiklių augimo Lietuvoje, tačiau tai neatspindi tikrųjų pilietinio aktyvumo mastų, kadangi daugybė organizacijų ir pilietiškų asmenų savo nevieša veikla vienokiu ar kitokiu būdu stabdo nusikalstamumą.

2.3. Policijos rėmėjų teisinis ir praktinis dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje

Policijos rėmėjas - tai Lietuvos Respublikos pilietis, kuris savanorišku apsisprendimu padeda policijai vykdyti jos uždavinius. Pagrindiniai policijos rėmėjų uždaviniai: talkinti policijai užtikrinant konstitucines žmonių teises ir laisves; palaikant viešąją tvarką, visuomenės rimtį ir teisėtvarką.[22] Policijos rėmėjų statusą, funkcijas, teises bei pareigas nustato Lietuvos Respublikos „Policijos rėmėjų įstatymas“[23]. Įstatymo 2 straipsnyje pateikiama teisinė policijos rėmėjo sąvoka: „Policijos rėmėjas yra netarnaujantis policijoje ar Lietuvos kariuomenėje, įskaitant kario savanorio tarnybą, Lietuvos Respublikos pilietis, savanoriškai padedantis policijai šio bei kitų įstatymų ir teisės aktų nustatyta tvarka.“

Policijos rėmėjų veikla reikalauja nemažų individualių asmens resursų. Tyrimo metu atskleista, kad būtent laiko stoka yra viena pagrindinių mažo aktyvumo priežasčių. Didelė dalis policijos rėmėjų negali skirti itin daug laiko padedant policijai, kadangi turi ribotus laiko išteklius: daugelis yra dirbantys, šiai veiklai gali skirti tik savo laisvalaikį. Mažas policijos rėmėjų aktyvumas aiškinamas ir tuo, kad policijos rėmėjai neturi tam tikrų socialinių garantijų, privilegijų, kurios buvo teikiamos draugovininkams sovietiniu periodu, todėl reikalingas skatinimas: tam tikras atlygis už išdirbtas valandas, padėka, dėmesys iš policijos. Prie pilietiškų žmonių paskatinimo dalyvauti policijos rėmėjų veikloje turėtų prisidėti teigiamų policijos rėmėjų veiklos rezultatų viešinimas socialiniuose tinkluose, kas yra sparčiai populiarėjanti terpė tarp visų amžiaus grupių žmonių.

R. Kalesnykas pažymi, kad policijos rėmėjas yra miesto bendruomenės ar gyvenamosios vietovės bendruomenės narių deleguotas atstovas vietos policijai, kuris padeda šiai vykdyti gyvenamosios aplinkos ir miesto saugumo užtikrinimo funkcijas.[24] Atsižvelgiant į dabartinį teisinį

[21]Simonas Nikartas, Gyventojų dalyvavimas užtikrinant saugumą bendruomenėse: kriminologinės ir teisinės prielaidos, monografija, Vilnius, 2014. P. 150.
[22]Policijos rėmėjai. http://www.kaunas.policija.lt/ww/index.php/lt/veikla/11-veikla/101-policijos-remejai
[23]LR Policijos rėmėjų įstatymas. 1998 m. birželio 18 d. Nr. VIII-800 Vilnius.
[24]*Pocienė* A. *Kalesnykas R., Kiškis A., Uscila R., Mališauskaitė - Simanaitienė* S. Saugumo miestuose užtikrinimo problemos. Vilnius. Teisės institutas. 2010, p. 187.

reglamentavimą bei Lietuvoje vyraujančias tendencijas, tokiam policijos apibūdinimui galima pritarti tik iš dalies bei policijos rėmėją, kaip bendruomenės deleguotą atstovą, vertinti kaip siekiamybę.

Teisinis reglamentavimas nesuteikia galimybių piktnaudžiauti policijos rėmėjų statusu. Pirma, kaip jau minėta anksčiau, veikdami atskirai, jie neturi daugiau įgaliojimų nei eilinis pilietis. Antra, visos papildomos teisės jiems suteikiamos tik dirbant kartu su policijos pareigūnais. Trečia, be policijos pareigūnų policijos rėmėjai negali naudoti specialiųjų priemonių - ginklų taip pat.

Tyrimo metu apklausus policijos pareigūnus išryškėjo tendencija, jog policininkams policijos rėmėjai, ypač nauji asmenys, tampa papildomu darbo krūviu. Anot vieno respondento „kol kas, policijos rėmėjai manau daugiau tik formalumas, noras save parodyti, pasididžiuoti pažymėjimu ar ženkleliu, o ne noras prisidėti konkrečiais darbais, pasiaukoti, išreikšti pilietiškumą, dažniau atlieka stebėtojo ar buvėjo šalia policijos pareigūno darbą, vėl gi manau trūksta įgaliojimų ir kartu švietėjiško darbo su rėmėjais“ (kalba netaisyta). Kartais policijos pareigūnams yra nesuprantama, kas skatina šiuos žmones užsiimti savanoriška veikla. Tačiau ilgainiui požiūris keičiasi, kai pajuntama reali policijos rėmėjų darbo nauda.

PR įstatymo pagrindinė funkcija - įtraukti piliečius į policijos veiklą. Šiuo kontekstu PR įstatymą galima vertinti kaip tam tikrą teisinį instrumentą, kuris reikalingas policijai, įtraukiant gyventojus į jos funkcijų vykdymą. Nors policijos rėmėjai turi galimybę padėti policijai įvairiomis veiklomis, visgi PR įstatymas realiai yra taikomas tada, kai policijos rėmėjai policijos pavedimu, dalyvauja policijos užduočių atlikime.

Nepaisant kai kurių teisinių prielaidų nepalankumo, policijos rėmėjai yra labai svarbi saugumo užtikrinimo forma Lietuvoje. Esant policijos pareigūnų trūkumui, ypač mažesniuose miesteliuose ir kaimo vietovėse, aktyvus policijos rėmėjas yra nepamainomas įvairiapusiškos pagalbos ir informacijos tiekėjas. Policijos rėmėjų forma Lietuvoje veikia gana ilgai, todėl vyresnio amžiaus asmenys, jaučiantys nostalgiją, išsireiškia kaip savanoriai, ir skirdami savo asmeninį laiką, teikia naudą visuomenės saugumui, o jaunieji policijos rėmėjai realizuoja save kaip asmenybę ir galbūt yra būsimi profesionalūs policijos pareigūnai.

3. BENDRUOMENINIŲ NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMŲ PROCESE DALYVAUJANTYS SUBJEKTAI

3.1. Policija, kaip bendruomenių įtraukimo į prevencines programas pagrindinis subjektas

Policija– tai pagrindinis saugumo ir teisės pažeidimų prevencijos užtikrinimo garantas, tarnaujantis valstybei bei žmogaus interesus ginantis subjektas. Policijos, kaip institucijos ir bendruomenės ryšys yra pagrindinis policijos veiklos elementas, be kurio būtų sunkiai įsivaizduojamas policijos darbo funkcionalumas ir efektyvumas. 2014-2016 strateginiame veiklos plane pirmuoju prioritetu numatomas vidaus reikalų statutinių įstaigų veiklos, užtikrinant viešąjį saugumą, efektyvumą didinimas.[25] Šio prioriteto tikslams įgyvendinti neatsiejama bendruomenės pagalba. Lietuvos sociologas, teisininkas Viktoras Juctickis monografijoje išskiria bendruomenės svarbą vykdant prevenciją: „Taikant bendruomenės prevencijos modelį pagrindinis vaidmuo vykdant nusikalstamumo prevenciją tenka bendruomenei. Taip yra pirmiausia dėl to, kad bendruomenės nariai labiausiai suinteresuoti kriminalinės padėties pagerinimu. Antra vertus, manoma, kad jie geriau žino bendruomenės problemas, kurios turi įtakos nusikaltimų etiologijai.“[26]

Policijos prevencinės veiklos apibrėžtumas šiuo metu yra gana platus ir išeina už nusikalstamumo sąvokos ribų. Žodis ,,prevencija” (lotynų kalboje - preventio) reiškia kelio užkirtimą tam tikriems neigiamiems reiškiniams. Lietuvoje prevencijos vykdymu užsiima nemažai valstybės institucijų, kiekviena įgyvendindama savo uždavinius: Vaikų teisių apsaugos tarnyba vykdo prevencinę veiklą smurto prieš vaikus klausimais, Švietimo ir mokslo ministerija - narkotikų platinimo mokyklose klausimais ir pan. Policija neretai dalyvauja įvairiose prevencinėse programose ir projektuose kartu su kitomis institucijomis, pvz., narkomanijos prevencijos klausimais.

Bendruomenė policijai pasitarnauja kaip pagrindinis nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų identifikavimo šaltinis. Teisės mokslininkas Raimundas Kalesnykas pateikia sėkmingo policijos ir bendruomenės bendradarbiavimo sąlygą: „Visuomenė sulauks pagalbos iš policijos tada, kai ji pati gerins santykius su policija, teiks visokeriopą informaciją policijai nusikaltimų ir teisėtvarkos pažeidimų atvejais. Jeigu visuomenės nariai nori saugiai jaustis savo bendruomenėje, jie patys turi rodyti iniciatyvą bendradarbiauti su policija.“[27]Be aktyvių piliečių pagalbos, informacijos, pateikiant reikšmingus tyrimui duomenis būtų praktiškai neįmanoma vykdyti sėkmingo teisės

[25] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro patvirtintas 2013 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-964 Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014 – 2016 metų strateginis veiklos planas

[26]Viktoras Justickis, Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu: monografija. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000. P. 22.

[27] Raimundas Kalesnykas, Policijos ir kitų socialinių institucijų, teikiančių socialines paslaugas gyventojams, bendradarbiavimas. Vilnius, 2000. P. 34.

pažeidimų identifikavimo ir tyrimo proceso. Galima teigti, kad policija ir teisiniu, ir praktiniu lygmeniu yra pagrindinė valstybės institucija, siekianti įtraukti gyventojus ir jų bendruomenes į visuomenės saugumo užtikrinimo veiklas.

Policijos veiklos įstatymas [28] nustato, kad policija, siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, bendradarbiauja su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis, įgyvendindama nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programas, kita forma įtraukdama į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus. Policija bendradarbiauja su visuomeninėmis organizacijomis ir pavieniais asmenimis įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka, remia įvairių formų teisinio švietimo programas, propaguoja teisines žinias mokymo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse ir leidybinėje veikloje.[29]

Policija steigia visuomenės informavimo priemones, kad visuomenei būtų teikiama informacija apie nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos priemones. Socialiniame tinkle „Facebook“ [30] sukurtas aktyvus Lietuvos policijos puslapis siekiant teikti bendruomenei aktualią bei įdomią informaciją, atsakyti į žmonėms kylančius bei rūpimus klausimus, bei komentuoti aktualijas paprastesniu būdu – be biurokratijos, oficialių raštų, sukuriant šiuolaikiškos ir prieinamos policijos įvaizdį.

3.2. Apylinkės inspektoriaus santykis su bendruomene

Viešosios policijos pareigūnas (apylinkės inspektorius) – policijos struktūros elementas, lengviausiai pasiekiamas gyventojams, pažįstantis vietos bendruomenę ir žinantis problemas, esančias konkrečioje teritorijoje. Apylinkės inspektorius bendradarbiauja ne tik su bendruomenėmis, bet ir su kitomis prevenciją vykdančiomis institucijomis bei organizacijomis.

Bendradarbiavimo su vietos gyventojais funkcija įtraukta į apylinkės inspektoriaus pareigybės aprašymą: „Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūnas (apylinkės inspektorius) – policijos komisariato pareigūnas, dirbantis prevencijos padalinyje ir tam tikroje teritorijoje vykdantis nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją ir administracinių teisės pažeidimų tyrimą, savo veikla (susitikimuose su prižiūrimos teritorijos gyventojais, nevyriausybinių ir privačių organizacijų atstovais) siekiantis įtraukti kuo daugiau visuomenės narių į viešosios tvarkos saugojimo ir savo gyvenamosios, darbo ar kitokios buvimo aplinkos saugumo stiprinimo veiklą, atliekantis kitus

[28] LR policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr.90-2777.
[29] Policijos veiklos įstatymo 8 straipsnio 2 ir 3 dalys.
[30] https://www.facebook.com/Lietuvos.policija/?fref=ts [žiūrėta 2016-04-16]

nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų bendrajai, individualiajai ir situacijų prevencijai priskiriamus aktyvius veiksmus“.[31]

Taigi galima teigti, kad bendruomenių įtraukimas, bendradarbiavimas su gyventojais ir įvairiomis organizacijomis yra pagrindinės apylinkės inspektoriaus veiklos funkcijos. Vis dėlto, kaip rodo praktika, šios funkcijos lieka antraeilėmis tarp daugelio kitų apylinkės inspektoriams priskirtų funkcijų. Dėl plataus veiklos spektro, bendradarbiavimo su bendruomene funkcijai tenka labai mažai laiko. Siekiant spręsti šią problemą ir labiau įtraukti policiją, nuo 2013 m. liepos 19 d. į Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašą buvo įtraukta nauja bendruomenės pareigūno pareigybė.[32]

Apylinkės inspektorius - policijos pareigūnas, esantis arčiausiai žmogaus, universalus policininkas. Ir į jį gali kreiptis bet kuris miesto ar kaimo gyventojas, manantis, jog susiklosčiusioje situacijoje praverstų policijos pagalba, pradedant šeimyninių konfliktų sprendimu, konsultacijomis dėl naminių gyvūnų laikymo bei įstatymų aiškinimo.

3.3. Bendruomenės pareigūno santykis su bendruomene

Pagrindinis bendruomenės pareigūnų tikslas yra eiti į bendruomenes ir stiprinti ryšį tarp jų ir policijos, didinti bendradarbiavimo efektyvumą ir rezultatyvumą: sujungiant bendruomenę bendriems tikslams pasiekti ir įgyvendinti, rezultatai yra pasiekiami greičiau. Šis abipusis ir tolygus policijos ir bendruomenės indėlis leidžia užtikrinti kokybiškesnę teisėtvarką, palengvina policijos darbą ir įgalina pačią bendruomenę kurti saugesnę aplinką. Iškyla ir pavojų: tai, kas gerai policijai, nebūtinai yra gerai bendruomenei; arba tai gali turėti teigiamų rezultatų tik daliai bendruomenės narių, kuri ypač reaguoja į policijos darbą.

Bendruomenės pareigūnai, siekdami priartinti bendruomenę ar pavienius fizinius asmenis prie policijos, stengiasi išklausyti bendruomenės narių problemas, kiek įmanoma labiau į jas reaguoti ir bandyti spręsti ir taip pateisinti jos lūkesčius. Dažnai bendruomenės pareigūnas tampa kryžmine riba, kadangi policijos sistema ir joje dirbantys pareigūnai reikalauja ir tikisi gauti informaciją apie svarbius pažeidimus ir vykdomas nusikalstamąsias veikas, o gauna skundus, kurie savo svarba ne visada būna prioritetinės policijos problemos. Atsiduodant neprioritetinėms veikloms neretai nebelieka laiko aktualioms problemoms spręsti. Bendruomenės pareigūno funkcijas formuojantys bendruomenės lūkesčiai – bendravimas ir išklausymas, dėmesio parodymas ir

[31]LR generalinio komisaro 2013 m. liepos 19 d. įsakymas Nr. 5-V-615„Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymo Nr.5-V-384„Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“
[32]Ten pat

lygiaverčio, draugiško ryšio palaikymas, atsisakant biurokratizmo. Tačiau kyla esminis paradoksas: bendruomenėms, kurios nėra linkusios bendradarbiauti ir kartu spręsti kylančių problemų, neįmanoma padėti. Jų nariai patys slepia smulkius nusikaltimus, į pareigūnus žiūrima kaip į neigiamas personas. Tokia laikysena panaši į klinikinę praktiką – negali padėti žmogui, jei jis pats to nenori.

Pagrindinis tikslas įtraukiant bendruomenes į prevencinių programų veiklas, yra išlaikyti teigiamą lūkesčių santykį tarp policijos ir bendruomenių, t. y. policiją humanizuoti, priartinti prie žmonių, kad šie jaustųsi saugiau. Vienas iš būdų to pasiekti – komandinis darbas. Kartu spręsdami problemas, bendruomenių pareigūnai ir bendruomenių nariai ieško įvairių resursų, kurie galėtų padėti išspręsti aktualią problemą. Taip yra kuriamas tinklas, kuris susideda jau ne iš dviejų narių – bendruomenės ir policijos, bet ir iš daugiau, pavyzdžiui, kitų organizacijų ar institucijų, kurios dalyvauja šiame procese. Lietuvoje pilietiškumą ir norą bendradarbiauti išreiškia vis daugiau privačių įmonių ar organizacijų, kurios suinteresuotos prisidėti prie bendruomenės problemų sprendimo. Įvairios organizacijos geba prisiimti atsakomybę už bendruomenės gerovę tame bendruomenės pareigūno sukurtame tinkle. Tokio tinklo sukūrimas ir kitoks požiūris į galimą problemos sprendimą leidžia užtikrinti tolygų bendradarbiavimą.

Tačiau reikėtų paminėti, jog bendruomenės nariai ne visada yra nusiteikę aktyviai bendrauti su bendruomenės pareigūnais, kadangi tapatina juos su tipiniais policijos pareigūnais. Tai dažniausiai lemia nežinojimas, informacijos stoka. Taip pat nenoras kyla iš nepasitikėjimo policija, kuri, bendruomenės narių akimis, ne visada veikia remdamasi įstatymais, bei sena praktika, kuomet pasitaikydavo įvairių korupcinio pobūdžio įvykių.

Lietuvoje bendruomenės pareigūno pareigybė yra dar visiškai nauja, todėl gerąją praktiką suformuoti per trumpą laiką nėra lengva, tam reikalingas įdirbis, galintis užtrukti ne vienerius metus. Pasisemti veiksmingų idėjų galima iš užsienio šalių praktikos: kur policija, pasitelkdama prekybos centrų pagalbą, yra paruošusi lankstinukus su visa aktualia informacija gyventojams, o šie lankstinukai įteikiami pirkėjams arba yra kitaip lengvai prieinami ir matomi. Kitas pavyzdys: prekybos centre, gyventojams matomojoje vietoje, prie apvalaus staliuko sėdi bendruomenės pareigūnas ir geria arbatą – šalia yra kitas arbatos puodelis, skirtas tiems, kas norėtų prisėsti šalia pareigūno ir pasišnekėti apie gyventojams aktualias problemas, gauti informacijos. Originalios idėjos traukia visuomenės dėmesį, todėl ir Lietuvos policija gali būti originali ir naudoti kuo įvairesnes idėjas: informacijos suteikimui, policijos įvaizdžio gerinimui bei pasitikėjimo augimui.

3.4. Vietos savivaldos ir bendruomenių santykis

Teisėsaugos institucijos savo funkcijomis, struktūra, įgyvendinama veikla įtraukia gyventojus į saugumo užtikrinimo veiklas. Nepaisant įvairių šioms institucijoms kylančių problemų, policiją galima vadinti gyventojų skatinimo įsitraukti į visuomenės saugumo užtikrinimo veiklas pagrindine vykdytoja. Savivaldos institucijos, nepaisant jų artumo vietos bendruomenėms, beveik neturi tiesioginių aiškiai teisės aktuose įtvirtintų gyventojų įtraukimo į vietos bendruomenių saugumo užtikrinimą funkcijų. Saugios savivaldybės koncepcija – esminis dokumentas, kuriuo remiantis turi būti skatinamas gyventojų dalyvavimas siekiant saugios aplinkos savivaldybėse. [33]

Vietos savivaldos institucijos (miesto ir rajono savivaldybės, seniūnijos) savo funkcijomis ir tikslais yra arti bendruomenių esanti institucija, tiesiogiai dalyvaujanti tvarkant vietos bendruomenių socialinius reikalus. Tai reglamentuoja ir LR vietos savivaldos įstatyme[34] įtvirtinti vietos savivaldos principai, kurių daugelis susiję su gyventojų (bendruomenių) įtraukimu į vietos savivaldos veiklą [35] .Vokietijos federalinės kriminalinės tarybos prezidentas Jorgas Cyrkė (Jorg Ziercke) moksliniame darbe pabrėžė, jog „vietos atsakingi darbuotojai vadovaujasi klasikiniu griežto funkcijų pasiskirstymo supratimu, todėl didelė dalis miestų merų nemanė, kad nusikaltimų prevencija yra jų pareiga. Tik aiškinantis vietinių nusikaltimų priežastis, skatinant imtis iniciatyvos užtikrinant visuomenės saugumą bei socialinę pusiausvyrą akivaizdžiai parodoma asmeninė vietos tarnautojų atsakomybė prevencijos procese.“[36]

Alytaus miesto tarybos narys Dobilas Kurtinaitis svarstydamas apie policijos ir savivaldos bendradarbiavimą, džiaugėsi, kad policija su savivaldybėmis bendradarbiauja seniai, vykdomos bendros programos ir projektai („Saugi kaimynystė", „Viešosios tvarkos užtikrinimas", „Saugus jaunimas" ir daugelis kitų, vienkartinių ir tęstinių), be to, vykdoma prevencinė švietėjiška veikla mokyklose, prevenciniai renginiai, teisinis švietimas. Be to, savivaldos darbuotojai kartu su policijos pareigūnais vyksta į vadinamąsias socialinės rizikos šeimas ir pan. D. Kurtinaitis pabrėžė: „Jokia kita institucija nėra tokia atvira bendradarbiavimui kaip policija".[37]

LR vietos savivaldos įstatymas numato savivaldybių, seniūnijų ir seniūnų funkcijas, susijusias su saugumo ir nusikaltimų prevencijos vietos bendruomenėse užtikrinimu. Savivaldybės pagal įstatymą dalyvauja, bendradarbiauja užtikrinant viešąją tvarką, kuriant ir įgyvendinant

[33]Valstybės žinios, 2011-02-22, Nr. 22-1057. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 Saugios savivaldybės koncepcija.
[34]LR vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr.55-1049
[35]Įstatymo 4 str. 5 p., 8 p., 9 p., 10 p., 12 p.
[36]Jorg Ziercke, Viešojo administravimo institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas užtikrinant viešąją tvarką. Vokietijos įstatymų ir administravimo koreliacija, vertė J. Kuodytė, Vilnius, 2000, P. 56.
[37]http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=7227 [žiūrėta: 2016-04-04]

nusikaltimų prevencijos programas. Kalbant apie savivaldos institucijų ir bendruomenių ryšį galima teigti, jog savivaldos institucijos nesiekia glaudaus bendradarbiavimo su bendruomenėmis. Saulius Šefas daktaro disertacijoje pabrėžia, kad „savivaldos institucijos yra pavaldžios tik įstatymui, o ne vietos bendruomenei, kadangi pas mus ne visos savivaldos institucijos ir pareigybės yra renkamos“[38]. Todėl viešojo saugumo ar prevencijos įgyvendinimas nėra savivaldos institucijų prioritetinis tikslas.

Apibendrinant teorinį tyrimą apie bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programų teisines prielaidas ir praktines įgyvendinimo galimybes išskirtinos šios teisinės prielaidos, egzistuojančios teisiniuose dokumentuose ir įstatymuose. Tarp svarbiausių paminėtinos šios:

1. Policijos veiklos įstatymas nustato, kad policija, siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, bendradarbiauja su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis, įgyvendindama nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programas, kita forma įtraukdama į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus. (Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777.)
2. Apylinkės inspektorius savo veikla siekia: „įtraukti kuo daugiau visuomenės narių į viešosios tvarkos saugojimo ir savo gyvenamosios, darbo ar kitokios buvimo aplinkos saugumo stiprinimo veiklą, atliekantis kitus nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų bendrajai, individualiajai ir situacijų prevencijai priskiriamus aktyvius veiksmus.“[39](LR generalinio komisaro 2013 m. liepos 19 d. įsakymas Nr.5-V-615„Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymo Nr.5-V-384„Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo.)
3. Savivaldybės pagal įstatymą dalyvauja, bendradarbiauja užtikrinant viešąją tvarką, kuriant ir įgyvendinant nusikaltimų prevencijos programas. (LR vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr.55-1049)
4. Policijos rėmėjų įstatymą galima vertinti kaip tam tikrą teisinį instrumentą, kuris reikalingas policijai, įtraukiant gyventojus į jos funkcijų vykdymą. (LR Policijos rėmėjų įstatymas. 1998 m. birželio 18 d. Nr. VIII-800 Vilnius.)

Tačiau, apie praktines įgyvendinimo galimybes daugiausiai informacijos turi, programas įgyvendinantys subjektai, tai yra: policijos pareigūnai bei bendruomenės nariai. Jų požiūris apie šių programų įgyvendinimo sėkmingumą ir teisinių prielaidų įgyvendinimui pakankamumą yra svarbus pamatas bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų efektyvumui. Todėl buvo

[38]Saulius Šefas, daktaro disertacija „Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose“, Vilnius, 2007.
[39]LR generalinio komisaro 2013 m. liepos 19 d. įsakymas Nr.5-V-615„Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymo Nr.5-V-384„Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo.

suprojektuotas ir įgyvendintas empirinis tyrimas praktinio įgyvendinimo galimybių ir teisinių prielaidų pakankamumo įgyvendinančiųjų požiūriu, kurio rezultatai pristatomi toliau darbe.

4. BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE EMPIRINIS TYRIMAS

4.1.Tyrimų metodikos pagrindimas

Prieš atliekant bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose empirinį tyrimą Lietuvoje buvo keliama tyrimo hipotezė: teisinės prielaidos nėra pakankamos bendruomenės įsitraukimui į nusikalstamumo prevencijos programas bei bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis.

Kiekybinis tyrimas buvo atliekamas siekiant išsiaiškinti bendruomenės dalyvavimą bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose. **Kiekybinis tyrimas** - kiekybiniais rodikliais išreikštas informacijos gavimo būdas. Pasirinktas informacijos gavimo metodas - apklausa, turi šiuos privalumus:

- **Standartizavimas**: kai kiekvienas respondentas gauna tuos pačius atsakymo variantus;
- **Nesudėtingas administravimas:** klausimus skaito ir pildo pats respondentas;
- **Nesudėtinga duomenų analizė**[40]

Tyrimo metu naudota netiesioginė anketinė apklausa. Apklausos tikslas buvo ištirti bendruomenės dalyvavimo bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose teisines prielaidas bei praktinio įgyvendinimo galimybes (priedas Nr. 1), ir teisėsaugos pareigūnų ir bendruomenės narių bendradarbiavimo probleminius aspektus (priedas Nr. 2). Anketoje, orientuotoje į bendruomenės narius (priedas Nr. 1), buvo pateikta 20 klausimų, iš jų 17 uždarojo ir 3 atvirojo tipo. Anketoje, orientuotoje į Lietuvos teisėsaugos pareigūnus (priedas Nr. 2), buvo pateikta 20 klausimų, iš jų 16 uždarojo ir 4 atvirojo tipo. Anketas sudaro trys blokai: instrukcinis, demografinis ir diagnostinis.

Instrukcinis blokas respondentą supažindina su tyrimo tikslu, anketos pildymo taisyklėmis, kurios padeda teisingai ir tiksliai užpildyti klausimyną bei akcentuojamas anketos anonimiškumas, konfidencialumas. **Demografinis blokas** (4 klausimai) skirtas informacijos apie respondentus surinkimui. Pateikiami klausimai apie tyrimo dalyvių lytį, amžių, išsilavinimą ir gyvenamąją vietą. **Diagnostinis blokas** skirtas išsiaiškinti respondentų požiūrį į bendruomenės dalyvavimo bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose teisines prielaidas bei praktinio įgyvendinimo galimybes, bendruomenės bendradarbiavimo su teisėsaugos pareigūnais probleminius aspektus.

[40]V. Dikčius. Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika. Vilniaus vadybos kolegija. Vilnius, 2003.

Gautų duomenų tikrinimas, redagavimas ir kodavimas. Atlikus tyrimą gauti duomenys apdoroti naudojantis Microsoft office 2007 paketo EXEL programa. Apdoroti duomenys išanalizuoti, apibendrinti ir grafiškai atvaizduoti darbe.

Respondentų atrankos metodai:

Tikimybinė atranka. Tai tokia atranka, kai elementai atrenkami atsitiktiniu būdu ir kiekvieno elemento tikimybė patekti į imtį yra vienoda. K. Kardelis vadovėlyje „Mokslinių tyrimų metodai ir metodologija“ [41] išskiria šias tikimybinės atrankos būdus: *paprastas atsitiktinis, sisteminis, arba mechaninis, sluoksniuotas, arba tipinis, „puokštės“ principas, arba serijinis.*

Netikimybinė atranka. Tai tokia tranka, kai negalime apskaičiuoti elemento tikimybės patekti į imtį ir negalime įvertinti apklausos tikslumo. Dažnai renkant šiuos duomenis sugalvojama keletas klausimų ir suieškomi tinkamiausi (ar patogiausi) apklausai asmenys. Duomenys, surinkti tokiu būdu, dažnai pasirodo esantys labai mažai naudingi, o kartais dar ir klaidinantys. Šiuo būdu gaunamos imties dydis nustatomas pagal tyrėjo asmeninį patyrimą ir poreikius, o gaunama informacija gali būti pagrindu tolesniems tyrimams.

Tyrimui atlikti buvo pasirinkta netikimybinė patogumo atranka, kadangi individualių asmenų apklausą atlikti yra brangu ir sunku, o magistro darbo tyrimo metu gaunama informacija gali būti pagrindu tolesniems tyrimams. Kadangi naudota netikimybinė atranka ir taip suformuota netikimybinė imtis, apibendrinti gautų rezultatų negalima visiems generalinės aibės nariams (tai yra esmingas šio empirinio tyrimo apribojimas), tačiau tam tikrų, gana pagrįstų tendencijų įvardijimui, bei jų pamatu formuluojamos išvadoms bei veiklos tobulinimo gairių formulavimui, gautieji rezultatai yra pakankami.

Respondentai į atranką papuola atsitiktinai, nes apklausos buvo vykdomos internetu šiais adresais:

- https://docs.google.com/forms/d/1JMsALjAGFWPoEjVSlrSV1GuhxDruhrdwavtC-_k9jik/viewform (bendruomenės nariams skirta anketa);
- https://docs.google.com/forms/d/1MBdR6LkSvKxiBmsEMvd1iRBPaxs7PdLKK-6gBPr5gac/viewform (teisėsaugos pareigūnams skirta anketa).

Internete anketa publikuota buvo 2016 metų kovo mėnesį. Atliekant tyrimą buvo apsvarstoma, kurie respondentai lengviausiai pasiekiami, bei būtų geranoriškai nusiteikę padėti atlikti tyrimą. Pirmojoje apklausoje (Priedas Nr.1) dalyvavo bendruomenės nariai iš skirtingų Lietuvos

[41]Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas, Kaunas, 2002 [interaktyvus]. [žiūrėta: 2016-03-22] https://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai

vietų. Antrojoje apklausoje (Priedas Nr.2), kuri buvo orientuota į teisėsaugos pareigūnus, dalyvavo Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato statutiniai valstybės tarnautojai. Apklausos metu surinkti duomenys buvo apdoroti ,,MS Office Excel“ programa ir naudojami analizei atlikti bei išvadoms suformuluoti.

4.2. Tyrimo rezultatai. Bendruomenės narių požiūris

Bendruomenė – tai elementas, kurio aktyvumas priklausimas nuo įvairių veiksnių. Nikartas S. mano, kad „gyventojai aktyvesni individualaus dalyvavimo prevencinės veiklos formose <...> aktyvumas labiausiai priklauso nuo asmens socialinio-ekonominio pajėgumo, asmens gebėjimų bei psichologinių savybių“.[42]

Atliktas tyrimas atskleidė, kad bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose dalyvaujantys asmenys yra pilietiški ir socialiai atsakingi asmenys, tačiau jų prevencinė veikla yra ribojama teisinio reguliavimo bei informacijos stokos. Atlikus tyrimą nustatyta, jog teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimui ir veiklai su bendruomenė trukdo per didelis darbo krūvis, popierizmas, laiko stoka.

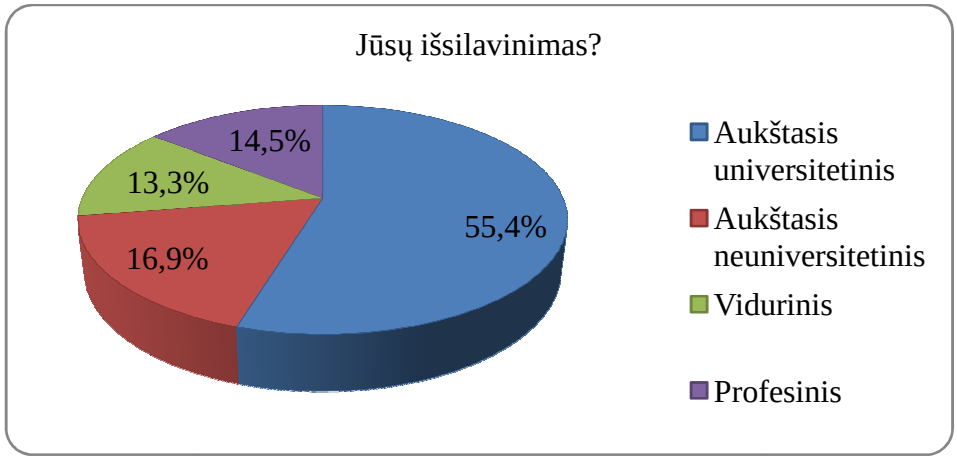
Bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose tyrimo metu į pateiktų anketų klausimus atsakė 168 respondentai (84 bendruomenės nariai ir 84 teisėsaugos pareigūnai). Į pateiktus klausimus atsakė 55 vyrai ir 113 moterų.

Bendruomenei pateiktoje anketoje(1 priedas) dalyvavo 19 vyrų ir 65 moterys. Didžiausią dalį respondentų sudarė 18-25 metų respondentai–41 % visų tiriamųjų. 33,7 % respondentai - 26-35 metų, 12 % respondentų- 36-45 metų. Mažiausią dalį respondentų sudarė 46-55 metų (9,6 %) ir 56-65 metų (3,6%).

Daugiau nei pusę tyrime dalyvavusių bendruomenės narių turi įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Toks didelis respondentų skaičius su aukštuoju išsilavinimu, rodo, kad į internete pateiktos anketos klausimus labiau atsakinėjo išsilavinę žmonės. Penktadalis respondentų turi įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Profesinį ir vidurinį išsilavinimą atitinkamai turi 14,5 % ir 13,3 %. visų tyrime dalyvavusių respondentų.

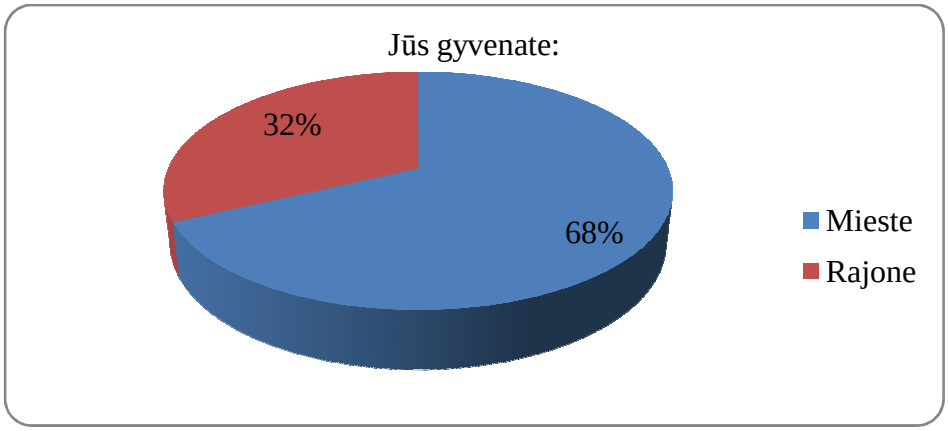
Respondentų (bendruomenės) pasiskirstymą pagal išsilavinimą iliustruoja 2 pav.

[42] Nikartas S. Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Mykolo Romerio universitetas. Daktaro disertacija. Vilnius, 2012. p. 9

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą

Bendruomenės pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą iliustruoja 3 pav.

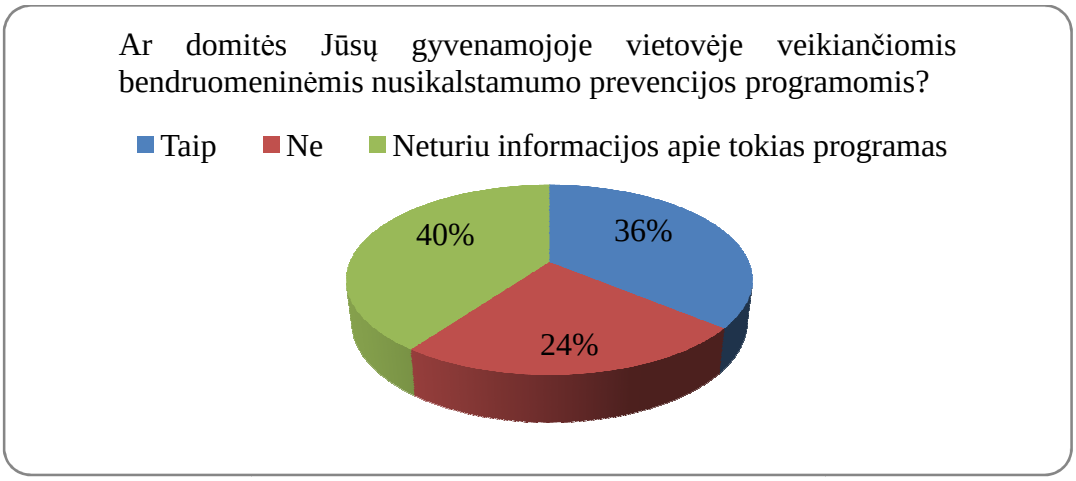

3 pav. Bendruomenės pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Dauguma bendruomenės narių, atsakiusių į anketoje pateiktus klausimus, gyvena mieste (68 %), likę respondentai (32 %) gyvena rajone, t. y. užmiestyje arba kaimo vietovėse. Pagal Lietuvos Statistikos departamente pateiktus duomenis, kaime gyvena 33 % šalies gyventojų, mieste – 66 %. Statistikos duomenys atitinka į anketos klausimus atsakiusių respondentų gyvenamosios vietos pasiskirstymą.

Bendruomenei skirtoje anketoje respondentų buvo klausiama, ar jie domisi jų gyvenamojoje vietovėje veikiančiomis bendruomeninėmis nusikalstamumo prevencijos programomis. Didžioji dalis (40%) nurodė, jog neturi informacijos apie jų gyvenamojoje vietovėje veikiančias bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas. Nežymiai mažesnė dalis respondentų (36%) nurodė, jog domisi prevencijos programomis jų gyvenamojoje vietovėje ir kiek mažiau respondentų (24%) atsakė, jog nesidomi.

Bendruomenės narių domėjimąsi nusikalstamumo prevencijos programomis iliustruoja 4 pav.

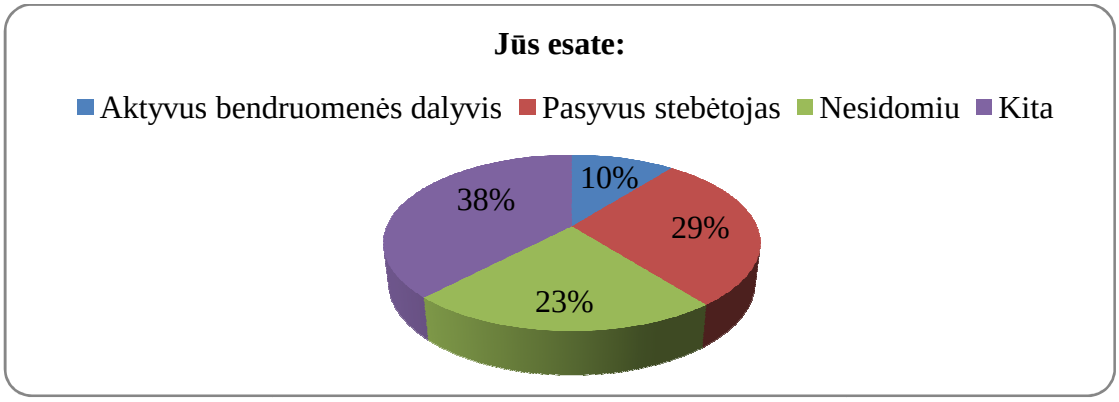
4 pav. Respondentų domėjimasis jų gyvenamojoje vietovėje veikiančiomis nusikalstamumo prevencijos programomis

Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad bendruomenei trūksta informacijos apie bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei įsitraukimo galimybes į jas, arba tokios informacijos pateikimas bendruomenei yra per menkas.

Bendruomenės narių buvo klausiama, ar jų gyvenamojoje vietovėje veikia „Saugios kaimynystės“ programa. Beveik pusę atsakiusių (47%) nurodė, jog jų gyvenamojoje vietovėje ši programa neveikia, 37,3 % respondentų atsakė, jog nežino ir tik nedidelė dalis (15,7%) nurodė, jog jų gyvenamojoje vietovėje veikia „Saugios kaimynystės“ programa.

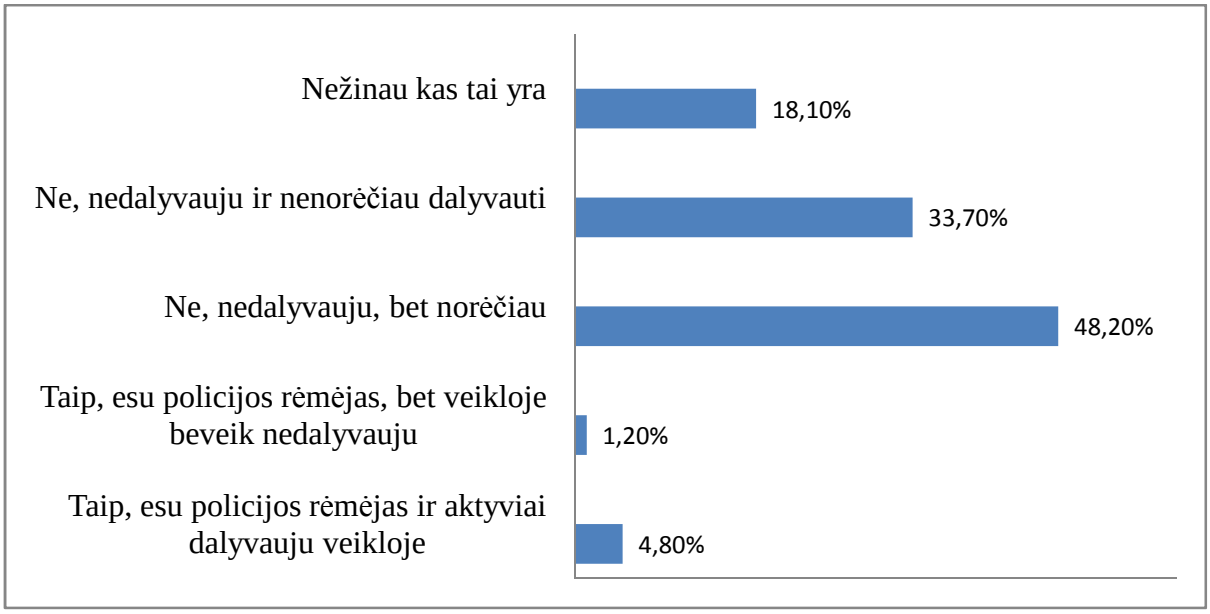
Respondentai, savo gyvenamojoje vietovėje turintys veikiančias „Saugios kaimynystės“ programas, pasiskirstė į aktyvius bendruomenės dalyvius (10, 6 %), pasyvius stebėtojus (28,8%), ir nesidominčius (22,7%). Likę respondentai (37,9 %) pasirinko atsakymą „Kita“.

Bendruomenės aktyvumą „Saugios kaimynystės“ programoje iliustruoja 5 pav.

5 pav. Bendruomenės aktyvumas „Saugios kaimynystės“ programoje

Respondentų buvo teirautasi, ar jie dalyvauja policijos rėmėjų veikloje. Respondentų atsakymus iliustruoja 6 pav.

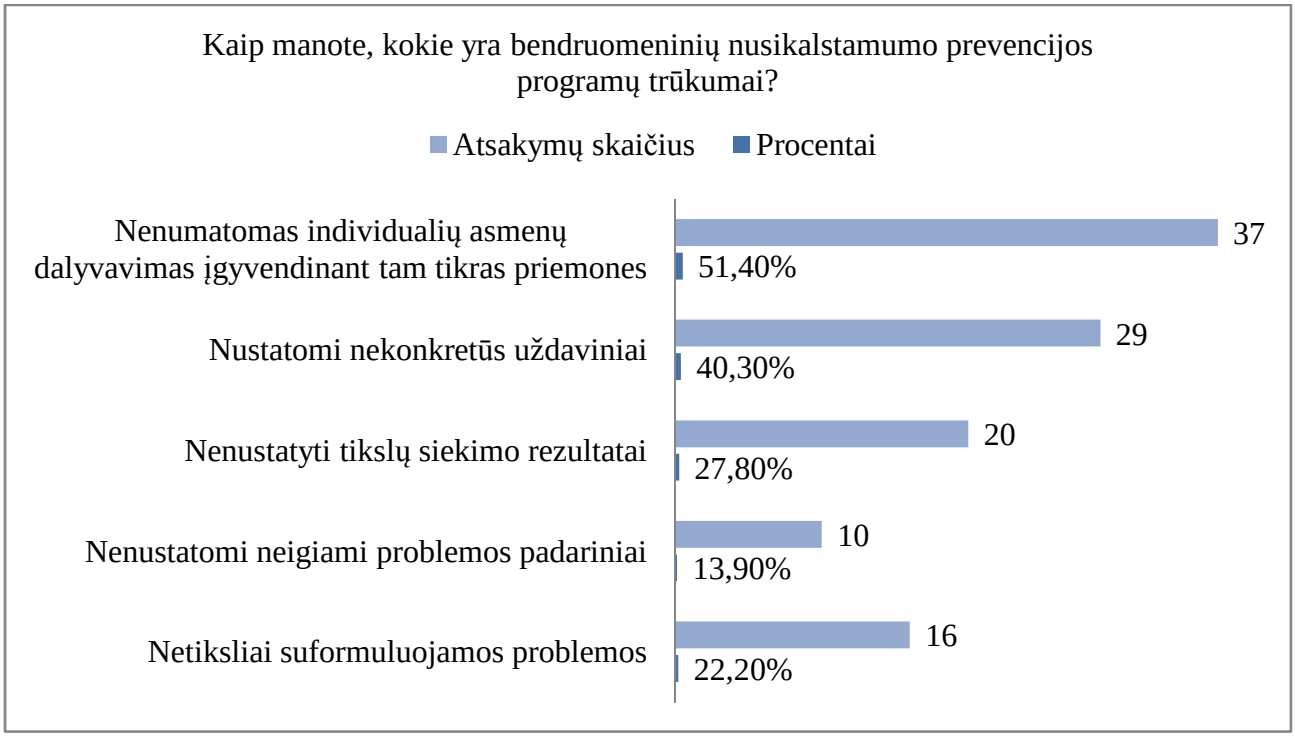

6 pav. Respondentų dalyvavimas policijos rėmėjų veikloje

Mažiau nei dešimtadalis respondentų (4,8 %) yra aktyvūs policijos rėmėjai ir dalyvauja šioje veikloje, o 1,2 % respondentų yra policijos rėmėjų gretose, tačiau jų veikloje beveik nedalyvauja ir nėra aktyvūs. Didžiausia atsakiusių respondentų dalis – 48,2 % norėtų dalyvauti policijos rėmėjų veikloje, o 33,7 % nedalyvauja ir nenorėtų dalyvauti policijos rėmėjų veikloje.

Taigi, galima daryti prielaidą, kad informacijos apie policijos rėmėjų veiklą, kaip jais tapti trūksta, o bendradarbiauti su teisėsauga norinčių asmenų yra net 48,20 % apklaustųjų. Esant tokiam žymiam rezultatui reikėtų atsižvelgti į bendruomenės lūkesčius bei išspręsti klausimą, dėl kokių priežasčių norintys bendradarbiauti ir padėti policijos pareigūnams asmenys nėra įsitraukę į jokią prevencinę veiklą.

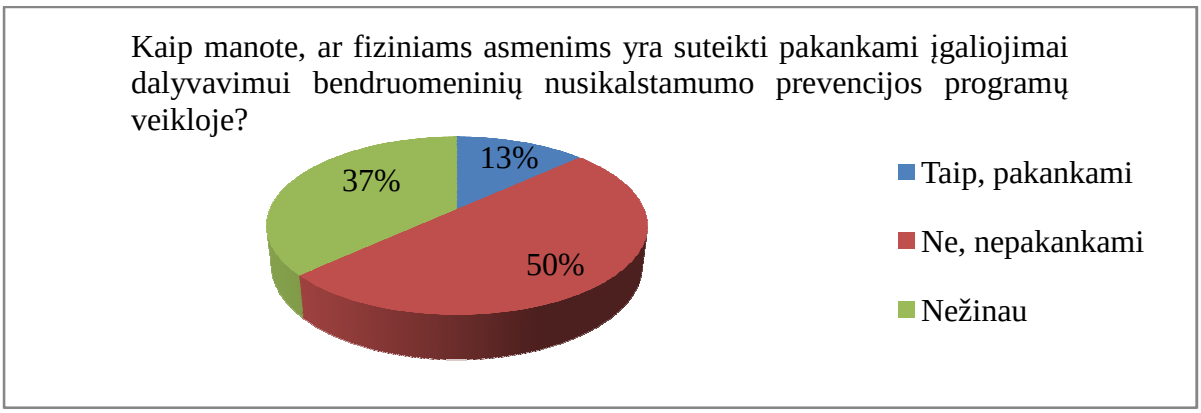
Bendruomenės narių buvo klausiama, kokie jų manymu yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai. Respondentų atsakymų rezultatai atsispindi 7 pav.

7 pav. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai

Didžioji dalis respondentų (51,4 %) klausimą, kokie yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai atsakė, jog nusikalstamumo prevencijos programose nenumatomas individualių asmenų dalyvavimas įgyvendinant tam tikras priemones. Kiek mažiau (40,3 %) nurodė, jog nusikalstamumo prevencijos programose nustatomi nekonkretūs uždaviniai, bei nenustatyti tikslų siekimo rezultatai (27,8 %) Respondentai taip pat nurodė, jog netiksliai suformuluojamos problemos (13,9 %) bei nenustatomi neigiami šių problemų padariniai (22, 2 %).

Klausimą, ar fiziniams asmenims yra suteikti pakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje, iliustruoja 8 pav.

8 pav. Fiziniams asmenims suteikti įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje

Kaip matome iš pateiktų rezultatų, 50 %. bendruomenės narių nurodė, jog fiziniams asmenims suteikti įgaliojimai nėra pakankami dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje. Jiems prieštaravo tik 13 % respondentų. 37 % nurodė nežinantys. Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog bendruomenės aktyvumas ir dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose priklauso nuo suteiktų įgaliojimų, kurie nėra pakankami.

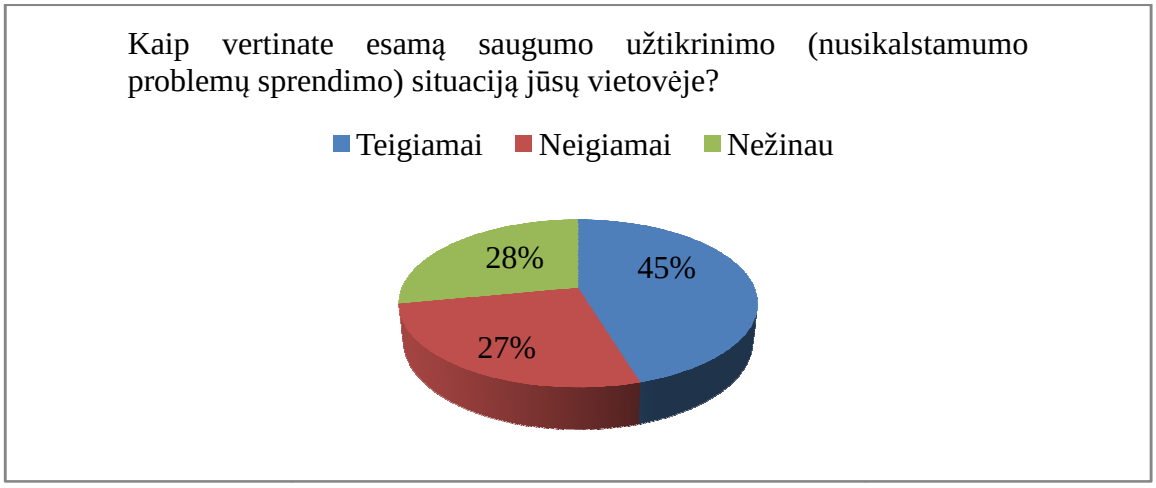
Respondentų buvo klausiama, kas bendruomenei suteikia daugiausiai informacijos apie vykdomas bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei aktualias nusikalstamumo problemas. Atsakymai apie informacijos gavimo būdus iliustruoti 9 pav.

9 pav. Kas suteikia informacijos apie vykdomas bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei aktualias nusikalstamumo problemas

Iš pateiktų rezultatų matyti, jog respondentų nuomone, nusikalstamumo ir jo padarinių statistikos viešinimas suteikia daugiausiai informacijos apie vykdomas bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei aktualias nusikalstamumo problemas (34 atsakymai). Respondentai taip pat išskyrė socialinę reklamą (24 atsakymai), tiesioginį kontaktą su gyvenamąją vietovę aptarnaujančiu policijos pareigūnu (23 atsakymai), bendradarbiavimą su kitomis organizacijomis, tokiomis kaip mokykla, parduotuvės, gydymo įstaigos. Nacionalinė ir regioninė žiniasklaidos respondentams suteikia vienodai informacijos (po 21 atsakymus), kiek mažiau teisėsaugos institucijos (19 atsakymų) bei informacijos apie besikeičiančius įstatymus ir įstatymų pataisas žinojimas (15 atsakymų). Mažiausiai, respondentų nuomone, informacijos apie nusikalstamumo prevencijos programas ir aktualias problemas suteikia savivaldos institucijos (5 atsakymai).

Bendruomenės buvo teiraujamasi, kaip vertinama esama saugumo užtikrinimo (nusikalstamumo problemų sprendimo) situacija jų gyvenamojoje vietovėje. 45 % atsakiusių nurodė, jog saugumo situaciją vertina teigiamai. Jiems prieštaravo maždaug trečdalis respondentų - 27 % saugumo situaciją vertina neigiamai. 28 % respondentų nuomonės šiuo klausimu neturi. Respondentų nuomonė iliustruota 10 pav.

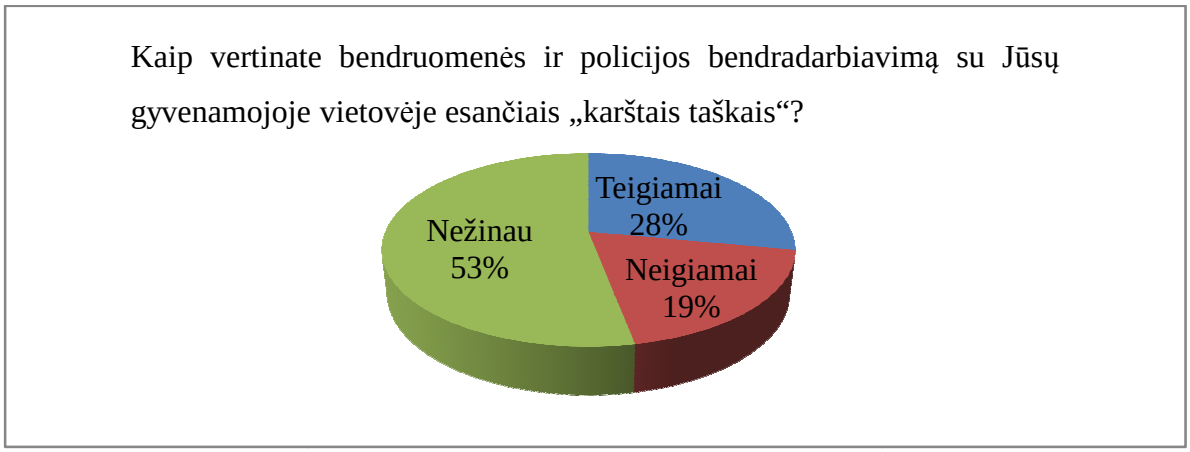

10 pav. Esamas saugumo užtikrinimo (nusikalstamumo problemų sprendimo) situacijos respondentų vietovėje vertinimas

Pasiteiravus bendruomenės narių, ar jų gyvenamojoje vietovėje yra „karštų taškų“- vietų, kuriose įvyksta daugiausiai nusikaltimų, 46 % respondentų nurodė, kad jų gyvenamojoje vietovėje tokių vietų yra. 32 % atsakiusių nurodė, kad „karštų taškų“ nėra, o likę 22 % atsakė, jog nežino.

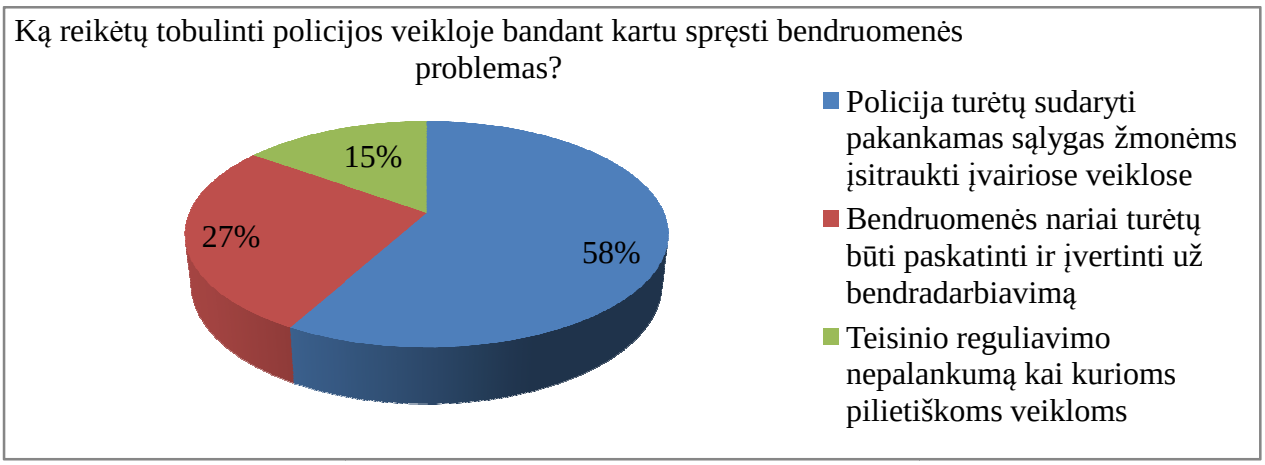
Į klausimą kaip respondentai vertina bendruomenės ir policijos bendradarbiavimą su jų gyvenamojoje vietovėje esančiais „karštais taškais“, 28 % atsakiusių respondentų tokį

bendradarbiavimą vertina teigiamai, 19 % prieštarauja ir vertina neigiamai, o dauguma atsakiusių (53%) nežino, kaip vertinti bendruomenės ir policijos bendradarbiavimą kovojant su „karštais taškais“. Respondentų nuomonės pasiskirstymą iliustruoja 11 pav.

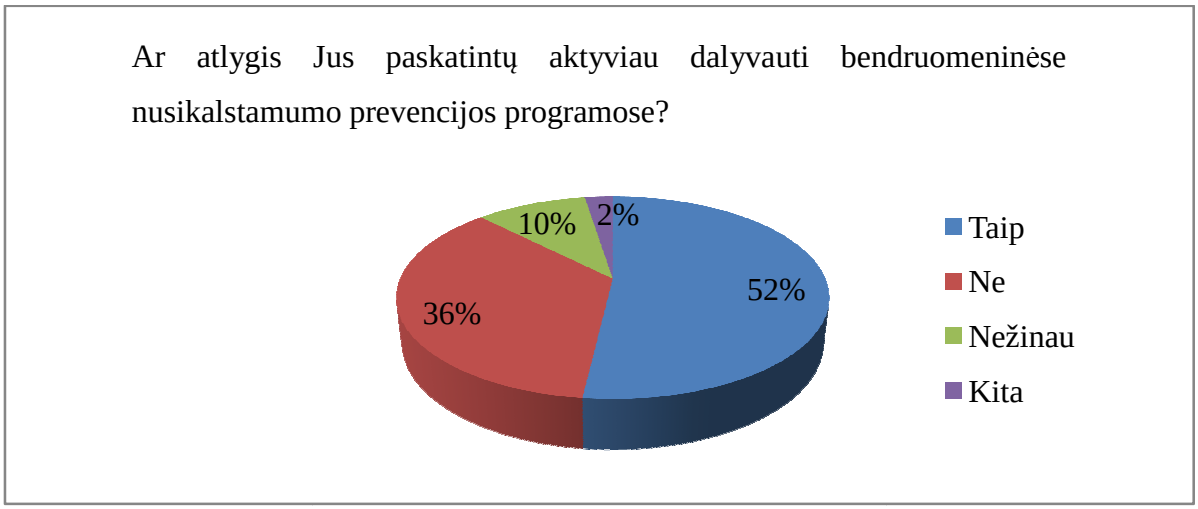
11 pav. Bendruomenės ir policijos bendradarbiavimo su „karštais taškais“ vertinimas

Į klausimą, ką reikėtų tobulinti policijos veikloje bandant kartu spręsti bendruomenės problemas, didžioji dalis bendruomenės atstovų - 58 % nurodė, kad policija turėtų sudaryti pakankamas sąlygas žmonėms įsitraukti įvairiose veiklose, 27 % respondentų paatviravo, kad bendruomenės nariai turėtų būti paskatinti ir įvertinti už bendradarbiavimą, 15 % atsakiusių mano, jog reikėtų tobulinti teisinio reguliavimo nepalankumą kai kurioms pilietiškoms veikloms. Respondentų nuomonę iliustruoja 12 pav.

12 pav. Respondentų nuomonė apie policijos veiklos tobulinimo sritis

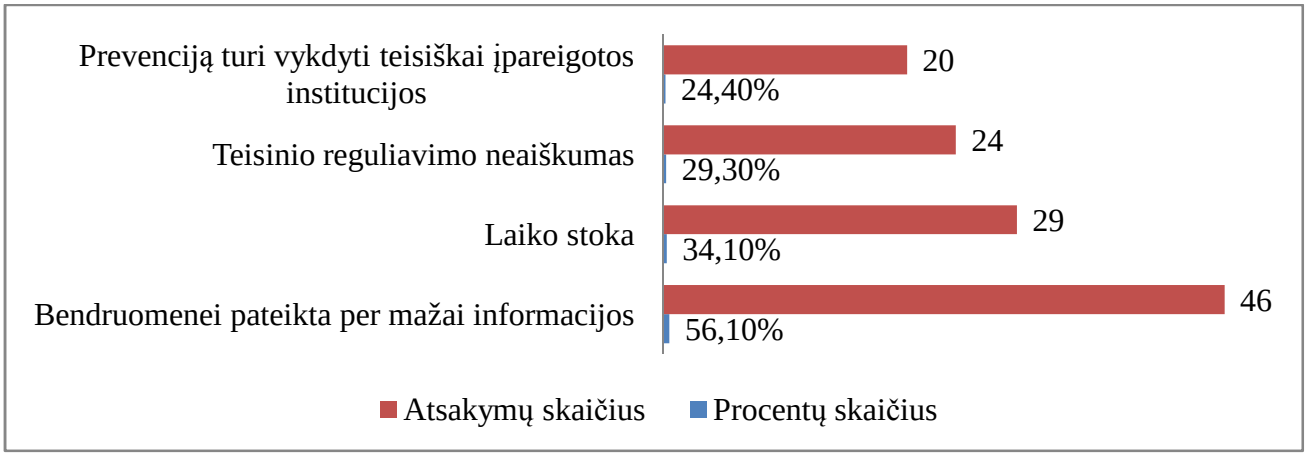
Respondentų buvo teiraujamasi, ar juos paskatintų aktyviau dalyvauti bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose atlygis už išaiškintą nusikaltimą ar kitą pagalbą teisėsaugai. Respondentų atsakymus iliustruoja 13 pav.

13 pav. Respondentų nuomonė apie paskatinimą už nusikaltimo išaiškinimą

Daugiau nei pusę (52%) respondentų mano, jog atlygis už išaiškintą nusikaltimą ar kitą pagalbą teisėsaugai, paskatintų aktyvesnį dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje juos asmeniškai. Šiai nuomonei nepritaria 36% respondentų. 10 % respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu, todėl pasirinko atsakymą „nežinau“ ir 2 % pasirinko atsakymą „kita“.

Respondentų nuomone, bendruomenės nariams įsitraukti į bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą labiausiai trukdo tai, jog bendruomenei pateikta per mažai informacijos, tai patvirtino 46 respondentai (56, 1 %) Antras veiksnys atsakiusių nuomone yra laiko stoka, tai patvirtino 29 respondentai (34,1 %) Teisinio reguliavimo neaiškumą patvirtino 24 respondentai (29,3 %) bei 20 asmenų nurodė, jog prevenciją turi vykdyti tam teisiškai įpareigotos institucijos (24,%) Respondentų nuomonę iliustruoja 14 pav.

14 pav. Veiksniai, trukdantys įsitraukti į bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą

Tyrime buvo pateikti trys atviri klausimai, kuriais buvo norima išsiaiškinti bendruomenės dalyvavimo ir nedalyvavimo bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose priežastis bei kokie veiksniai paskatintų aktyviau dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje.

Pirmu klausimu respondentų buvo teiraujamasi, kas sąlygoja gyventojų aktyvumą bendruomenėje įsitraukiant į saugumo užtikrinimo veiklas bei kas (kokie veiksniai) gali paskatinti didesnį bendruomenės įsitraukimą į saugios aplinkos užtikrinimą.

Respondentų nuomone, svarbiausi veiksniai, sąlygojantys gyventojų aktyvumą bendruomenėje įsitraukiant į saugumo užtikrinimo veiklas yra informacijos apie saugumo užtikrinimo veikas pateikimas ir socialinė reklama, taigi išsami informacija kas yra nusikalstamumo prevencija ir kaip asmenys galėtų dalyvauti ir prisidėti prie saugumo didinimo paskatintų jų dalyvavimą veikloje. Taip pat būtina išskirti tai, jog bendruomenė tikisi glaudesnio ryšio su policijos pareigūnais bei aktyvaus bendradarbiavimo, tačiau tam anot respondento, turi būti numatyti „ aiškus planas, veiksmai ir priemonės, kurių asmuo galėtų imtis“. Atsakyme kitas respondentas pateikė nuomonė, jog labai svarbus veiksnys galėtų būti „ policijos veiklos populiarinimas tarp vietinio jaunimo. Aktyvus vietinio jaunimo įtraukimas į policijos rėmėjų gretas, mokant jiems tam tikrą piniginį atlygį arba sudarant galimybę jiems vėliau stoti į policijos studijas prioriteto tvarka“. Taip pat skatinantys veiksniai išskirti tokie kaip atlygis, paties asmens moralė, pilietiškumo ir bendruomeniškumo jausmas bei noras gyventi saugioje aplinkoje. Respondentų nuomonę iliustruoja 1 lentelė.

1 lentelė. Veiksniai, sąlygojantys gyventojų aktyvumą bendruomenėje įsitraukiant į saugumo užtikrinimo veiklas

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Reklama, socialinė reklama, akcijos, švietimas	6	16,2%
Daugiau informacijos apie saugumo užtikrinimo veikas	6	16,2%
Tiesioginis, aktyvus policijos pareigūnų bendradarbiavimas su bendruomene, įtraukimas į veiklą ir tarpusavio pasitikėjimas	4	10,8%
Asmens moralė, požiūris, motyvacija	3	8,1%
Nežinau	3	8,1%
Atlygis	2	5,4%
Gyventojų susidūrimas su nusikaltimu	2	5,4%
Tinkamas laikas ir vieta	2	5,4%
Griežtesnės sankcijos padariusiems nusikaltimą	1	2,7%
Noras būti saugiam	1	2,7%
Bendruomeniškumo ir pilietiškumo skatinimas	1	2,7%
Lengvesnis įsitraukimas į bendrą veiklą kartu su policija	1	2,7%
Aiškus planas, veiksmai ir priemonės	1	2,7%
Nedalyvauju, nes neturiu tam laiko	1	2,7%
Konkretūs kitų bendruomenių pavyzdžiai, aktyvus teisėsaugos bendravimas su bendruomene, esamų ir numatomų problemų sprendimas bei numatyti tikslai ir vizijos	1	2,7%
Policijos, kaip profesijos populiarinimas tarp vietinio jaunimo. Aktyvus jaunimo įtraukimas į policijos rėmėjų gretas, mokant jiems tam tikrą piniginį atlygį arba sudarant galimybę vėliau stoti į policijos studijas prioriteto tvarka	1	2,7%
Policija turi būti bendruomenės padėjėjais, o ne baudėjais	1	2,7%

Antruoju atviru klausimu respondentų buvo teiraujamasi, kokių sąlygų reikia, kad pagerinti bendruomenės ir policijos bei savivaldos institucijų bendradarbiavimą. Respondentų nuomonė iliustruota 2 lentelėje.

2 lentelė. Sąlygos, reikalingos pagerinti bendruomenės ir policijos bei savivaldos institucijų bendradarbiavimą

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Bendri tikslai, projektai ir renginiai, periodiški bendruomenės ir institucijų susitikimai, „Saugios kaimynystės“ programa	7	17,5%
Daugiau informacijos apie galimybę bendradarbiauti	7	17,5%
Nežinau	7	17,5%
Abipusio bendravimo, noro ir aktyvumo, pasidalinimo darbais	6	15%
Policijos pareigūnų aktyvumo ir nuoširdaus bendravimo	4	10%
Bendruomenės narių aktyvumas ir požiūris	3	7,5%
Daugiau viešo bendravimo ir policijos rengiamų akcijų	2	5%
Aktyvus žiniasklaidos, informacinių technologijų ir socialinių tinklų naudojimas	2	5%
Finansavimas	2	5%
Švietimas, vaikų ugdymas mokykloje, skelbti informaciją laiptinėse, informuoti darbovietes, viešinti spaudoje, socialiniuose tinkluose	1	2,5%

Respondentų nuomone, svarbiausios sąlygos, reikalingos pagerinti bendruomenės ir policijos bei savivaldos institucijų bendradarbiavimą, yra bendri tikslai, projektai ir renginiai, periodiški bendruomenės ir institucijų susitikimai. Taip mano 15, 7 % atsakiusių. Anot respondento, reikia „Organizuoti daugiau renginių nusikalstamumo prevencijos tema. Aktyviai naudoti informacines technologijas, socialinius tinklus, regionines masinio informavimo priemones bei žiniasklaidą. Periodiškai organizuoti bendruomenės ir teisėsaugos bei savivaldos institucijų susitikimus, forumus aktualioms problemoms spręsti“. Taip pat 15,7 % respondentų išskyrė tinkamą informacijos pateikimą ir visuomenės švietimą. Respondentas pabrėžia, kad būtina „rengti daugiau

renginių, šviesti visuomenę apie esančias problemas, jų galimus sprendimo budus. Daugiau diskutuoti šiomis temomis regioniniu lygmeniu.“ 15,7 % atsakiusių nežino, kokių sąlygų reikėtų bendradarbiavimo gerinimui. Dažnai buvo minimos tokios sąlygos, kaip abipusis noras bendradarbiauti, aktyvumas tiek iš bendruomenės narių, tiek iš teisėsaugos bei savivaldos institucijų, taip mano 15 % respondentų. 10% respondentų nurodo, jog reikalingas policijos pareigūnų aktyvumas ir įvairių akcijų rengimas, o 7,5 % sutiko, jog patys bendruomenės nariai turi būti iniciatyvūs, aktyvūs, su tam tikru požiūriu į esamą situaciją jų gyvenamojoje vietovėje. Po 5 % respondentų nurodė, jog svarbų vaidmenį turi aktyvus žiniasklaidos, informacinių technologijų ir socialinių tinklų naudojimas, finansavimas bei viešas bendravimas ir renginiai.

Trečiajame atvirame klausime respondentai įvardijo, kokios jų požiūriu yra aktualiausios nusikalstamumo (saugumo) problemos jų bendruomenėje.

3 lentelė. Aktualiausios nusikalstamumo (saugumo) problemos jų bendruomenėje

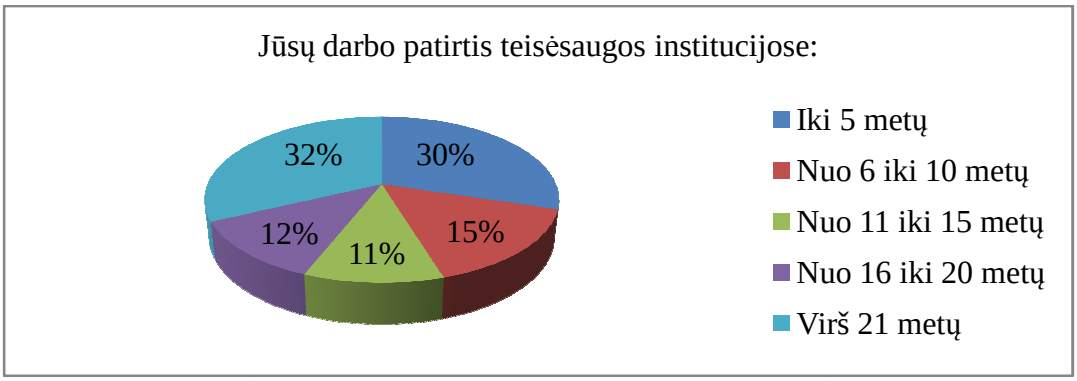
Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Vagystės	18	40,9%
Jaunimo ir nepilnamečių neužimtumas ir nusikalstamumas	5	11,4%
Menkas apšvietimas daugiabučių kiemuose, mažai vaizdo stebėjimo kamerų, nesaugios laiptinės	4	9,1%
Alkoholio prieinamumas, alkoholio vartojimas viešose vietose	3	6,8%
Pareigūnų stoka, retas patruliavimas	3	6,8%
Užpuolimai ir vandalizmas	3	6,8%
Nėra duomenų	3	6,8%
Žmonių abejingumas ir nesidomėjimas	2	4,5%
Smurtas artimoje aplinkoje	2	4,5%
Laisvo laiko perteklius	1	2,4%

Iš pateiktų rezultatų matome, jog aktualiausia problema bendruomenė įvardija vagystes, taip nurodo 40,9 % respondentų. 11,4 % respondentų nurodo, jog aktuali problema yra alkoholio prieinamumas nepilnamečiams, jaunimo neužimtumas, vandalizmas ir nusikalstamumas jaunimo tarpe. 9,1 % respondentų atsakė, jog menkas gatvių apšvietimas, vaizdo stebėjimo kamerų stoka ir nesaugios laiptinės yra opi problema jų gyvenamojoje vietovėje. Respondentai taip pat išskyrė tokias problemas kaip alkoholio prieinamumas ir alkoholio vartojimas viešose vietose, pareigūnų stoka ir retas patruliavimas, užpuolimai ir vandalizmas, šias problemas įvertino po 6,8 % atsakiusių. 4,5 % atitinkamai skyrė smurto artimoje aplinkoje problemai bei žmonių abejingumui, o 2,4 % nurodė, jog problema yra laisvo laiko perteklius.

4.3. Tyrimo rezultatai. Policijos pareigūnų požiūris

Vieno didžiųjų Lietuvos miestų komisariato pareigūnams pateiktoje anketoje (2 priedas) dalyvavo 36 vyrai ir 48 moterys. Didžiausią dalį respondentų, dirbančių teisėsaugos institucijose, sudarė turinčių virš 21 metų darbo patirties respondentų – 32,1 % visų tiriamųjų. 29,8 % respondentai – turintys iki 5 metų darbo patirties, 15,5 % respondentų, turinčių 6-10 metų darbo patirties. Mažiausią dalį respondentų sudarė turinčių 16-20 metų (11,9 %) ir 11-15 metų (10,7 %) respondentų, turinčių darbo patirties teisėsaugos institucijose.

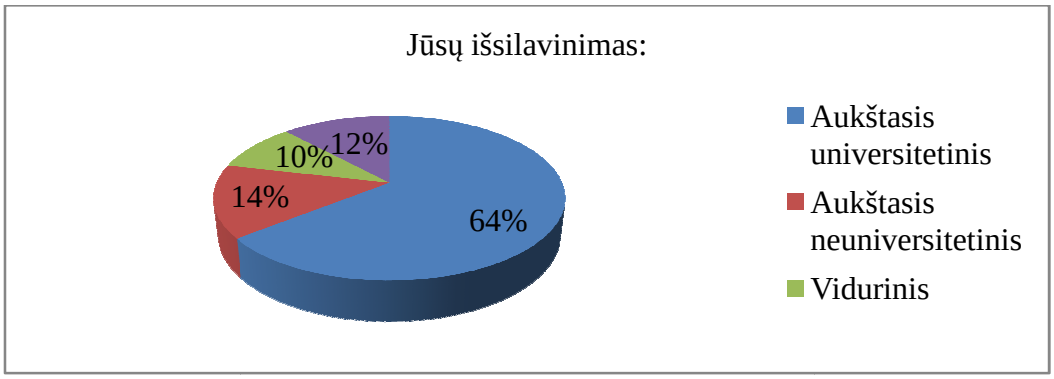
Respondentų (policijos pareigūnų) pasiskirstymą pagal darbo patirtį iliustruoja 15 pav.

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo patirtį teisėsaugos institucijose

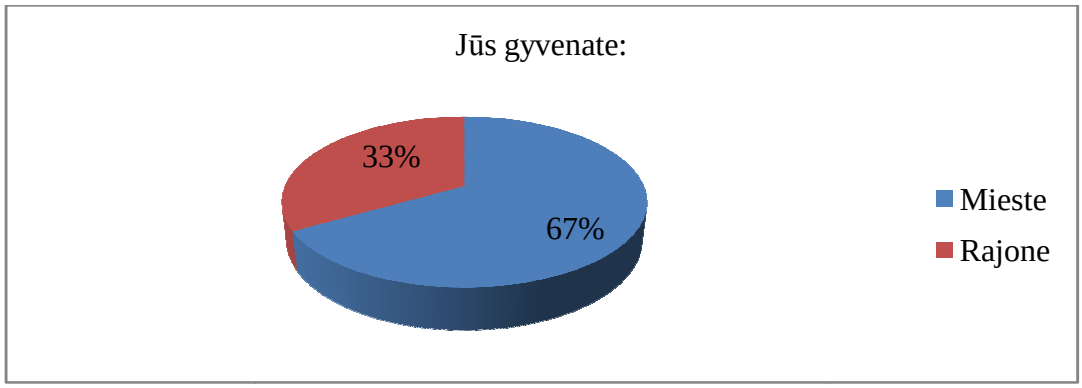
Didžioji dalis tyrime dalyvavusių policijos pareigūnų(64,3 %) turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą. 14,3 % respondentų turi įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Profesinį ir vidurinį išsilavinimą atitinkamai turi 11,9 % ir 9,5% visų tyrime dalyvavusių respondentų, šie skaičiai rodo, jog tyrime dalyvavo ir būsimi policijos pareigūnai, kurie vis dar studijuoja, tačiau turi besiformuojantį požiūrį į bendruomenės ir policijos pareigūnų bendradarbiavimo problemas.

Respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą iliustruoja 16 pav.

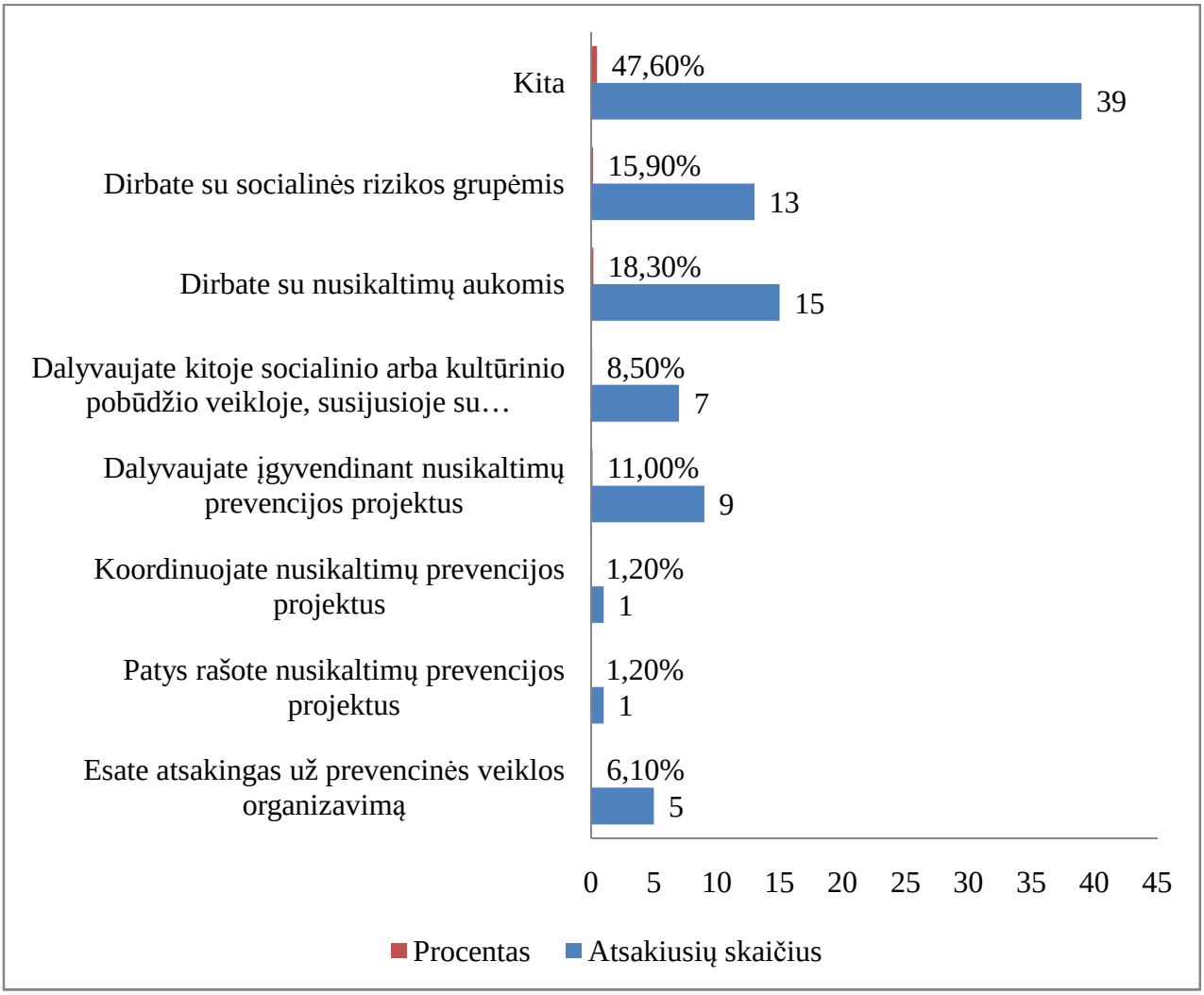
16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Dauguma policijos pareigūnų, atsakiusių į anketoje pateiktus klausimus, gyvena mieste (67 %), likę respondentai (33 %) gyvena rajone, t. y. užmiestyje arba kaimo vietovėse. Tai beveik analogiški rezultatai pateikti apibendrinant bendruomenės narių pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą. Policijos pareigūnų pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą iliustruoja 17 pav.

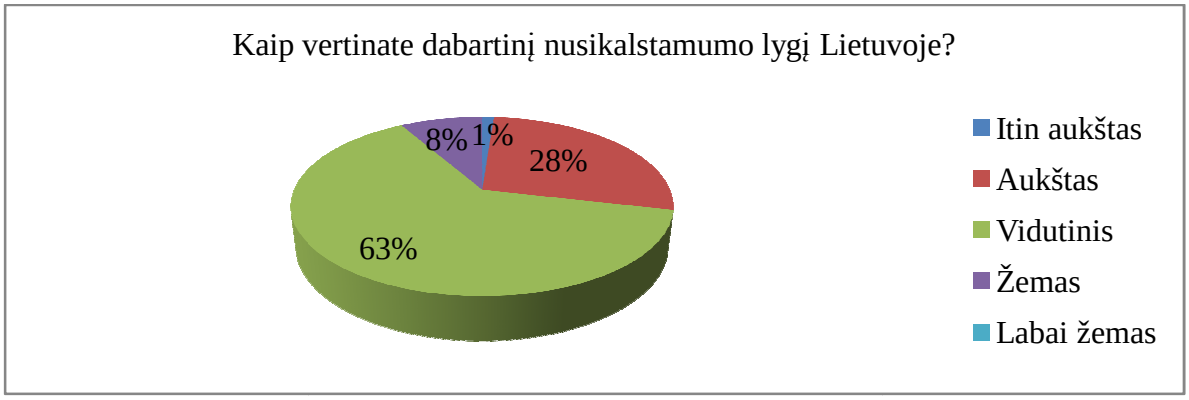
17 pav. Policijos pareigūnų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Siekiant nustatyti, ar respondentai yra susiję su prevencinės veiklos vykdymu, anketoje pateiktas klausimas, kaip jų darbas susijęs su nusikaltimų prevencine veikla. Didžioji dalis policijos pareigūnų nurodo variantą „Kita“ - 47,60 % Kiti respondentai (18,3 %.) dirba su nusikaltimų aukomis, o 15,9 % dirba su socialinės rizikos grupėmis. 9 % apklaustųjų dalyvauja įgyvendinant nusikaltimų prevencijos projektus, 7 % dalyvauja kitoje socialinio arba kultūrinio pobūdžio veikloje, susijusioje su nusikaltimų prevencija. Mažiausiai atsakiusių (5 %) yra atsakingi už prevencinės veiklos organizavimą, 1,2 % patys rašo nusikaltimų prevencijos projektus ir 1,2 % koordinuoja nusikaltimų prevencijos projektus. Policijos pareigūnų pasiskirstymą vykdant nusikaltimų prevencijos veiklą iliustruoja 18 pav.

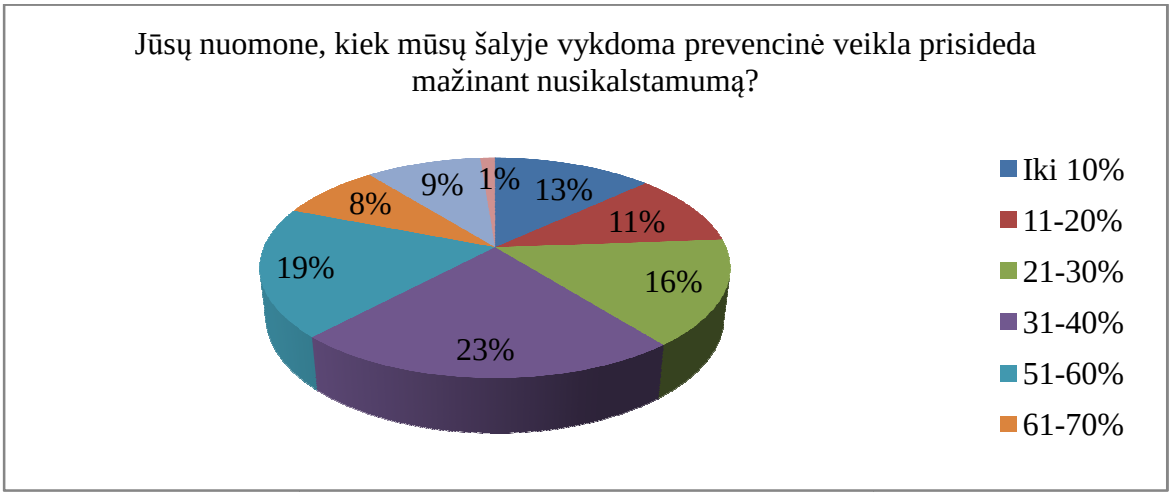
18 pav. Policijos pareigūnų pasiskirstymas vykdant nusikaltimų prevencijos veiklą

Respondentų buvo teiraujamasi, kaip jie vertina dabartinį nusikalstamumo lygį Lietuvoje. Iš pateiktų rezultatų matyti, jog dauguma respondentų (63 %) įvardija, jog Lietuvoje dabartinis nusikalstamumo dydis yra vidutinis. Trečdalis respondentų (28 %) nurodo, jog nusikalstamumo lygis yra aukštas. Kiek mažiau, 8 % atsakiusių nurodo, jog Lietuvoje nusikalstamumo lygis yra žemas, 1 % respondentų atsakė, kad Lietuvoje nusikalstamumo lygis yra itin aukštas. Jų nuomonę atspindi 19 pav.

19 pav. Dabartinis nusikalstamumo lygis Lietuvoje

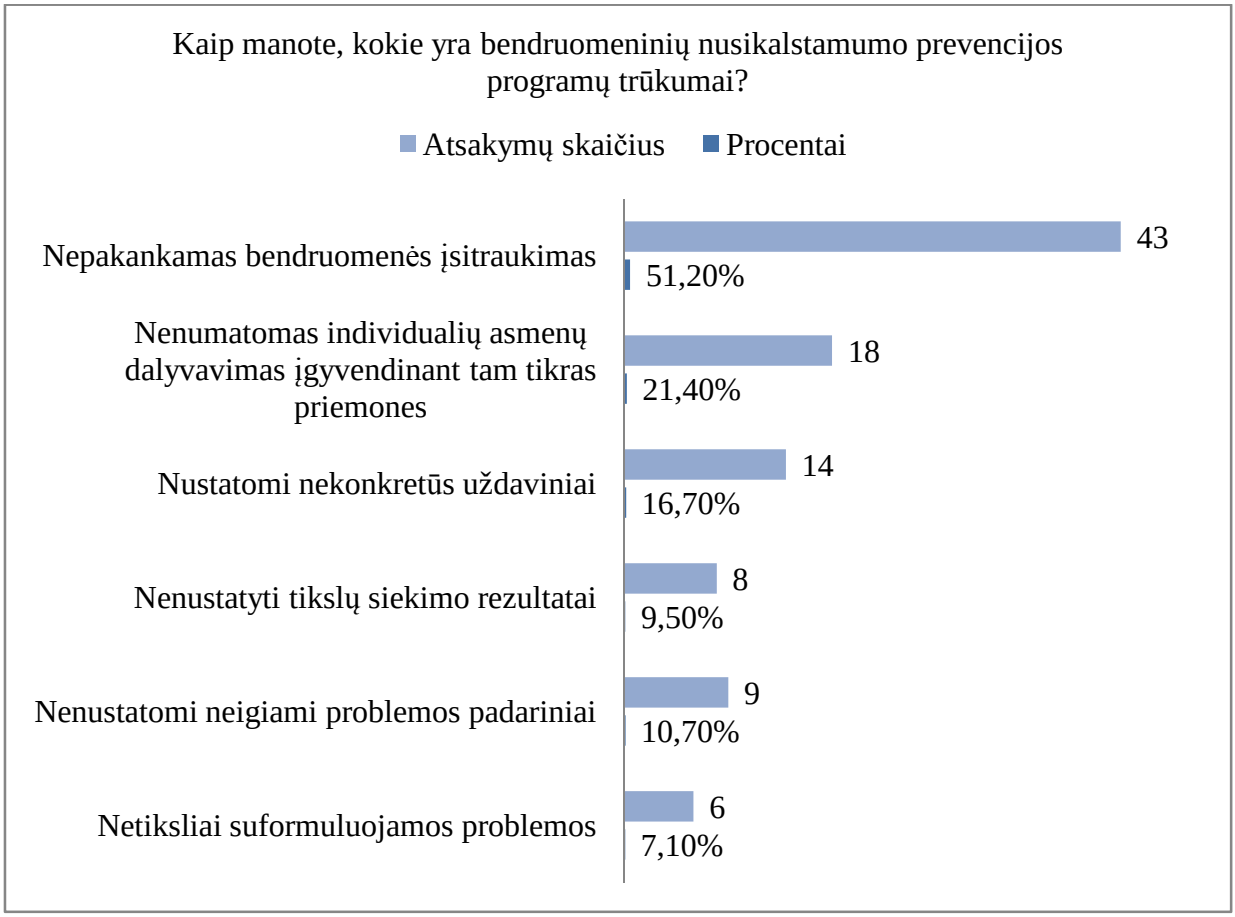
Respondentų buvo teiraujamasi, kiek jų manymu, šalyje vykdoma prevencinė veikla prisideda mažinant nusikalstamumą. Didžioji dalis policijos pareigūnų (23 %) mano, jog vykdoma prevencinė veikla Lietuvoje prisideda 31-40 % mažinant nusikalstamumą, kiek mažiau (19 %) nurodė, kad prevencija įtakoja nusikalstamumo lygį maždaug 51-60 %. Kita dalis, 16 % respondentų atsakė, kad prevencija įtakos nusikalstamumo mažėjimui turi maždaug 21-30 %. Atitinkamai 13 %% atsakiusių nurodė, kad prevencija prisideda tik iki 10 % mažinant nusikalstamumą, 11 % respondentų nurodė 11-20 %, 9 % pasirinko 51-60 %, o 8% nurodė, kad prevencija prisideda mažinant nusikalstamumą maždaug 61-70 %, ir tik 1 % mano, kad prevencija prisideda 81-90 %. prie nusikalstamumo mažinimo. Respondentų nuomonės pasiskirstymą atspindi 20 pav.

20 pav. Prevencinės veiklos įtaka mažinant nusikalstamumą

Anketoje (2 priedas), skirtoje policijos pareigūnams, buvo pateiktas analogiškas klausimas kaip ir bendruomenei skirtoje anketoje (1 priedas), t. y. kokie yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai, pridedant punktą „Nepakankamas bendruomenės įsitraukimas“, kuris buvo svariausias policijos pareigūnams, jį pasirinko 43 respondentai (51,3 %).

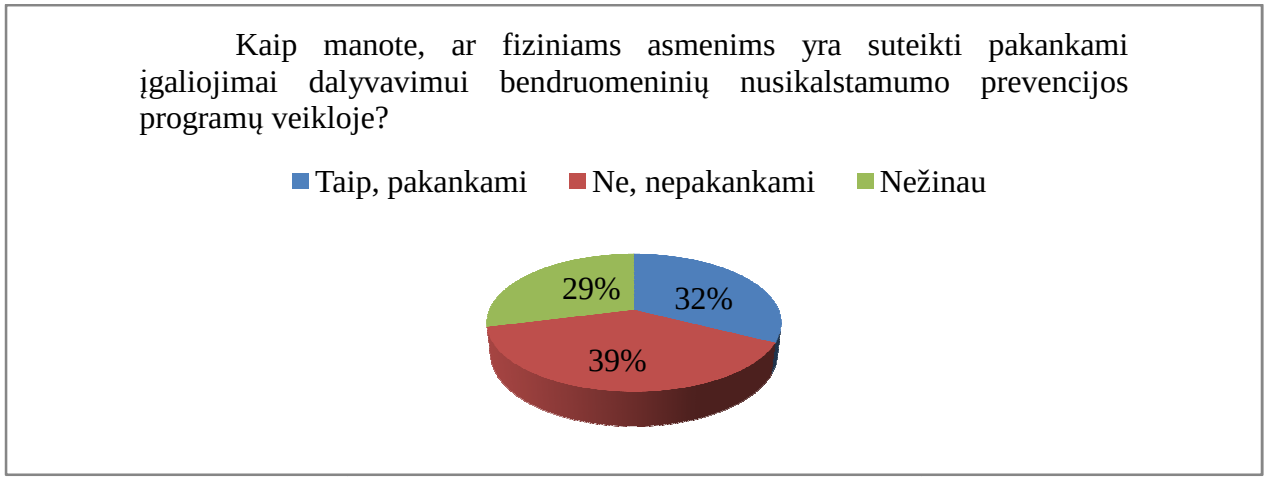
Kita dalis respondentų (18 %) į klausimą, kokie yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai atsakė, jog nusikalstamumo prevencijos programose nenumatomas individualių asmenų dalyvavimas įgyvendinant tam tikras priemones. Kiek mažiau (16,7 %) nurodė, jog nusikalstamumo prevencijos programose nustatomi nekonkretūs uždaviniai, bei nenustatyti tikslų siekimo rezultatai (9,5 %). Respondentai taip pat nurodė, jog nenustatomi neigiami šių problemų padariniai (10,7 %) bei netiksliai suformuluojamos problemos (7,1 %). Respondentų atsakymų rezultatai atsispindi 21 pav.

21 pav. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai

Taip pat buvo pateiktas analogiškas klausimas abiems respondentų grupėms apie tai, ar fiziniams asmenims yra suteikti pakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje. Kaip matome iš pateiktų rezultatų, 39%policijos pareigūnų nurodė, jog fiziniams asmenims suteikti įgaliojimai nėra pakankami dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje. Bendruomenės nariai šiam požiūriui pritarė 50 %. Su teiginiu, jog skirti įgaliojimai yra pakankami, sutiko 32 % pareigūnų, tuo tarpu bendruomenės nariams skirtoje anketoje tai patvirtino tik 13 % respondentų. 29 % nurodė

nežinantys atsakymo. Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog policijos pareigūnai linkę labiau pritarti, kad fiziniams asmenims skirti įgaliojimai yra pakankami, nei tam pritaria pati bendruomenė. Klausimą, ar fiziniams asmenims yra suteikti pakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje, iliustruoja 22 pav.

22 pav. Fiziniams asmenims suteikti įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje

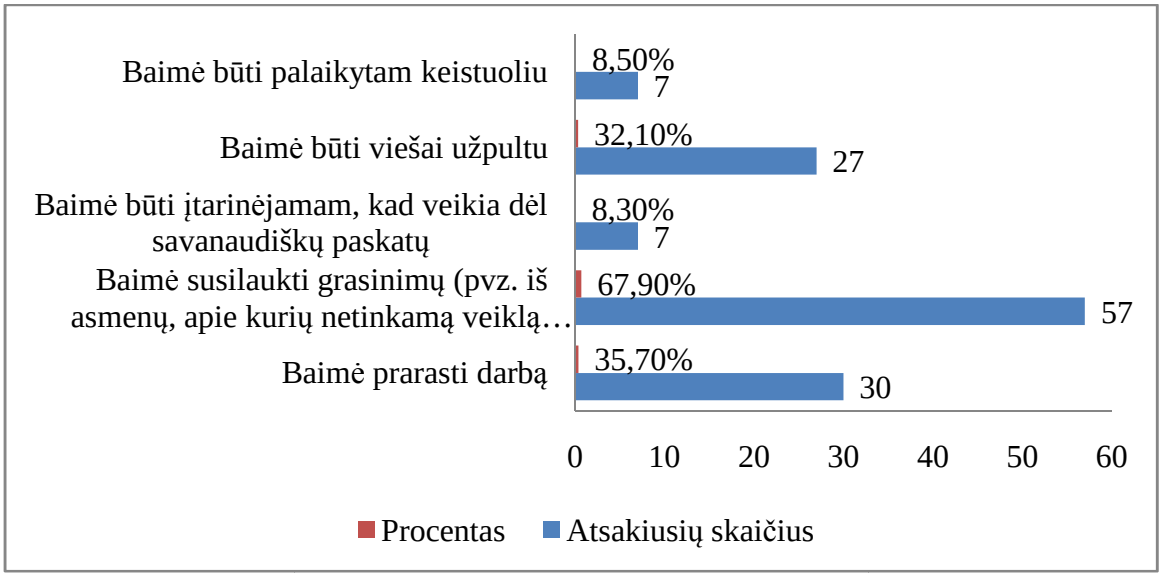
Policijos pareigūnams pateiktas pirmasis atviras klausimas, kaip policija suvokia bendruomenės sąvoką, respondentai trumpai pateikė bendruomenių apibrėžimus. Beveik trečdalis respondentų (27 %) nurodė, jog policija bendruomenes apibrėžia kaip bendrus interesus turinčią žmonių grupę, iniciatyvius žmones, kurie siekia bendrų tikslų. Norėčiau išskirti vieno respondento teiginį, jog „bendruomenę suvokiu kaip asmenų grupę, kuri arba turi sąlyginai bendrą gyvenamąją vietą, arba bendrą veiklą, arba bendrus interesus, pomėgius“. 23 % respondentų nuomone, kad bendruomenę apibrėžia jų gyvenamoji teritorija.19 % respondentų atsakė, jog tai yra tiesiog žmonių grupė, 12 % respondentų nurodė, jog policijos požiūriu bendruomenė yra asmenys, kurie siekia kurti saugią aplinką sau ir aplinkiniams, dalyvaujantys nusikaltimų užkardyme, padedantys vykdyti pažeidimų, nusikaltimų prevenciją, skleidžia prevencines idėjas, teikia informaciją apie asmenis susijusius su nusikalstamomis veikomis, bendradarbiaujantys su policija. 12 % respondentų nurodė, jog bendruomenė, tai asmenys dalyvaujantys visuomenės veikloje bei rengiantys įvairius projektus, 7 % savo nuomonės neturėjo. Respondentų atsakymus iliustruoja 4 lentelėje.

4 lentelė. Bendruomenės sąvoka, kurią apibūdina policijos pareigūnai

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Bendrus interesus turinti žmonių grupė, iniciatyvūs žmonės siekiantys bendrų tikslų	14	27%
Bendruomenė, kurią vienija teritorinis principas (kaimo bendruomenė, parapijos bendruomenė, miesto bendruomenė, apskrities bendruomenė)	12	23%
Tam tikra asmenų grupė, fiziniai asmenys	10	19%
Asmenų grupė, kuri arba turi sąlyginai bendrą gyvenamąją vietą, arba bendrą veiklą, arba bendrus interesus, pomėgius, dalyvaujantys visuomenės veikloje bei rengiantys projektus	6	12%
Asmenys siekiantys kurti saugią aplinką sau ir aplinkiniams ir noriai dalyvaujantys nusikaltimų užkardyme, padedantys vykdyti pažeidimų, nusikaltimų prevenciją, skleidžia prevencines idėjas, teikia informaciją apie asmenis susijusius su nusikalstamomis veikomis, bendradarbiaujantys su policija	6	12%
Nežinau	4	7%

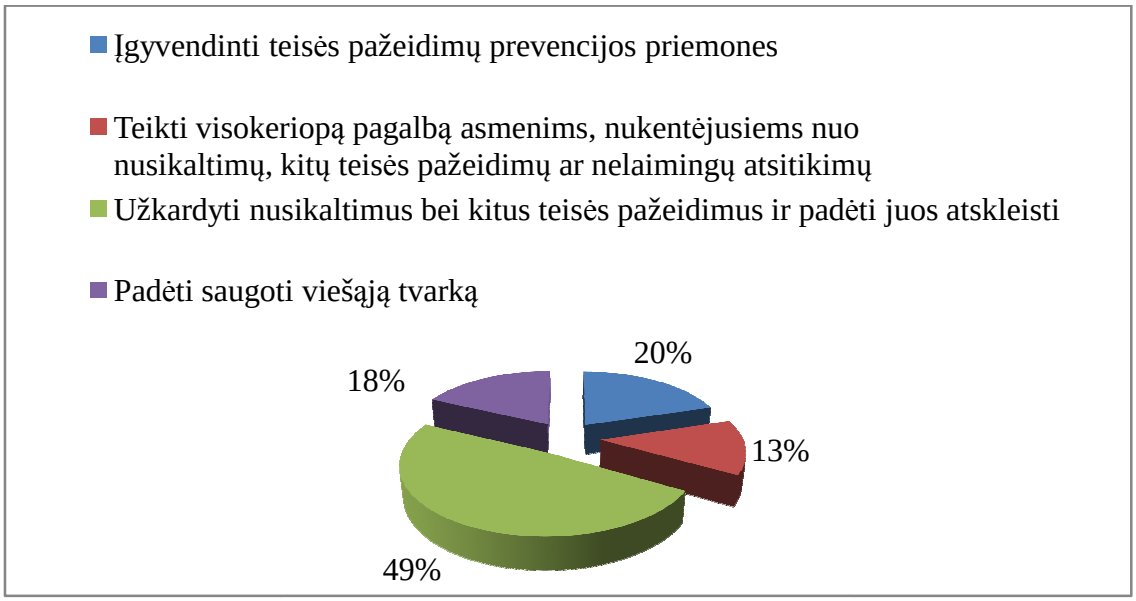
Policijos pareigūnų buvo teiraujamasi, kokios baimės Lietuvos gyventojų įžvelgiamos bendrose pilietinio aktyvumo veiklose, siekiant nustatyti, kokie veiksniai trukdo bendruomenei bendradarbiauti ir dalyvauti bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose.

Didžiausia dalis - 57 respondentai atsakė, kad baimė susilaukti grasinimų (pvz. apie kurių netinkamą veiklą pranešta) sulaiko nuo bendradarbiavimo pilietinio aktyvumo veikose. 30 respondentų atsakė, jog kitas svarbus faktorius yra baimė prarasti darbą. Kiek mažesnė dalis, 27 respondentai atsakė, jog baimė būti viešai užpultu sulaiko juos nuo pilietinio aktyvumo. Po 7 respondentus atsakė, jog baimė būti įtarinėjamam, kad veikia iš savanaudiškų paskatų ir baimė būti palaikytam keistuoliu bendruomenę sulaiko nuo dalyvavimo pilietinio aktyvumo veikose. Respondentų nuomonė iliustruota 23 pav.

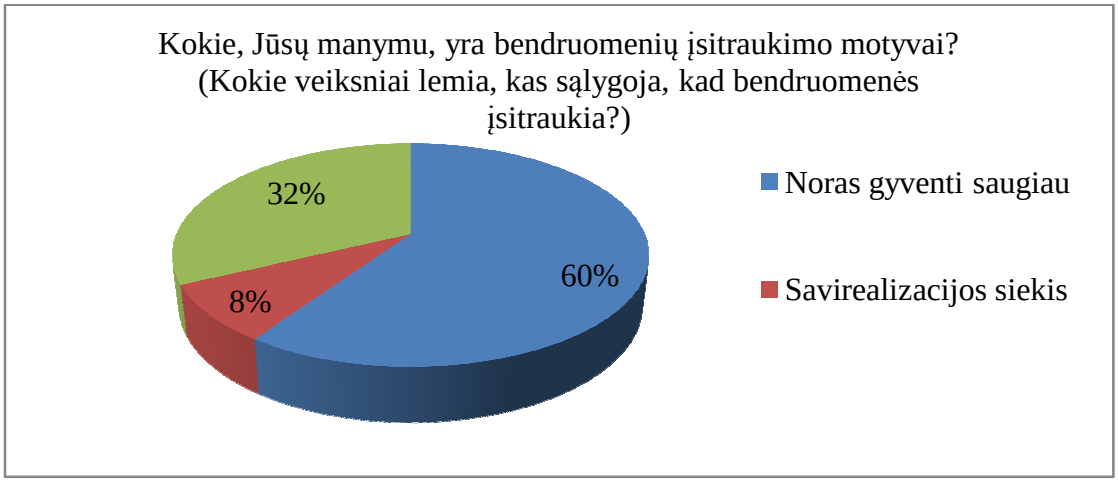
23 pav. Lietuvos gyventojų baimės, įžvelgiamos bendrose pilietinio aktyvumo veiklose

Policijos pareigūnai išreiškė nuomonę, ko policija tikisi iš bendruomenių, t. y. kokias funkcijas jų nuomone bendruomenė turėtų vykdyti ir kaip galėtų prisidėti. 49 % respondentų mano, jog bendruomenė turėtų padėti policijai užkardyti nusikaltimus bei kitus teisės pažeidimus bei juos atskleisti. Penktadalis atsakiusių tikisi, jog bendruomenė gali padėti įgyvendinti teisės pažeidimų prevencijos priemones, 18 % – jog bendruomenė gali padėti saugoti viešąją tvarką. 13 % respondentų tikisi, jog bendruomenė turėtų teikti visokeriopą pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo nusikaltimų, teisės pažeidimų ar kitų nelaimingų atsitikimų. Respondentų nuomonę iliustruoja 24 pav.

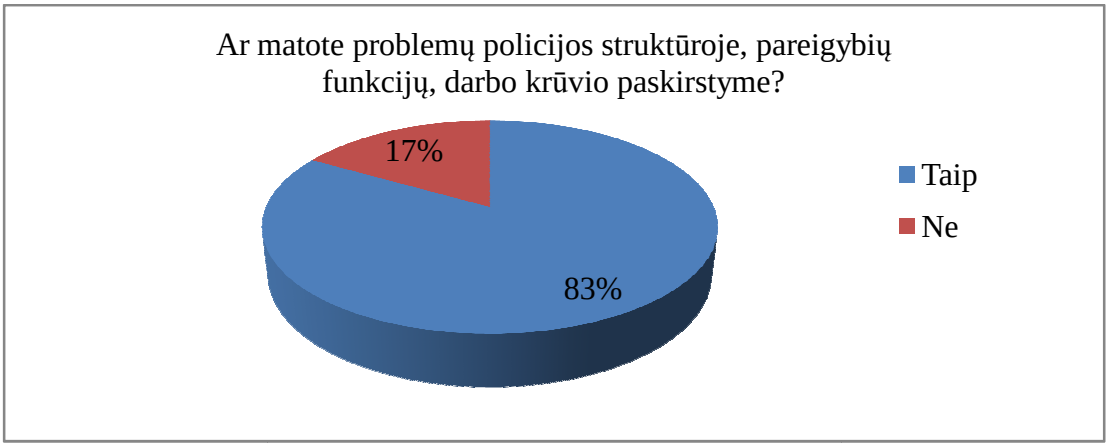
24 pav. Pagalba, kurios tikisi policijos pareigūnai iš bendruomenių

Respondentų pasiteirauta, kokie jų manymu, yra bendruomenių įsitraukimo motyvai ir kokie veiksniai lemia bei kas sąlygoja, kad bendruomenės įsitraukia į bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą. Didžioji dalis respondentų – 60 % nurodė, jog bendruomenių įsitraukimą sąlygojantis veiksnys yra noras gyventi saugiau. 32 % apklaustųjų mano, kad pilietiškumo ir bendruomeniškumo jausmas lemia bendruomenės narių aktyvumą ir tik 8 % policijos pareigūnų teigia, kad tai juos skatina daryti savirealizacijos siekis. Respondentų atsakymus iliustruoja 25 pav.

25 pav. Sąlygos, lemiančios bendruomenių įsitraukimą į prevencinę veiklą

Respondentams pateiktas klausimas, ar jie mato problemų policijos struktūroje, pareigybių funkcijų, darbo krūvio paskirstyme. Tiesiogiai atliekantys savo funkcijas policijos darbe išreiškė aiškią poziciją, 83 respondentai atsakė, jog policijos struktūroje, pareigybių funkcijų, darbo krūvio paskirstyme yra problemų, 17 % atsakiusių jų šiame darbe neturi. Esant tokiai aiškiai policijos pareigūnų pozicijai, galima daryti prielaidą, jog esamos problemos policijos struktūroje ir darbo krūvio paskirstyme trukdo bendradarbiavimui su bendruomene. Respondentų atsakymus iliustruoja 26 pav.

26 pav. Problemos policijos struktūroje, pareigybių funkcijų, darbo krūvio paskirstyme

Policijos pareigūnams pateiktas antrasis atviras klausimas, kaip problemos, esančios policijos struktūroje, trukdo labiau bendradarbiauti su bendruomenėmis.

Respondentų požiūrį iliustruoja 5 lentelė.

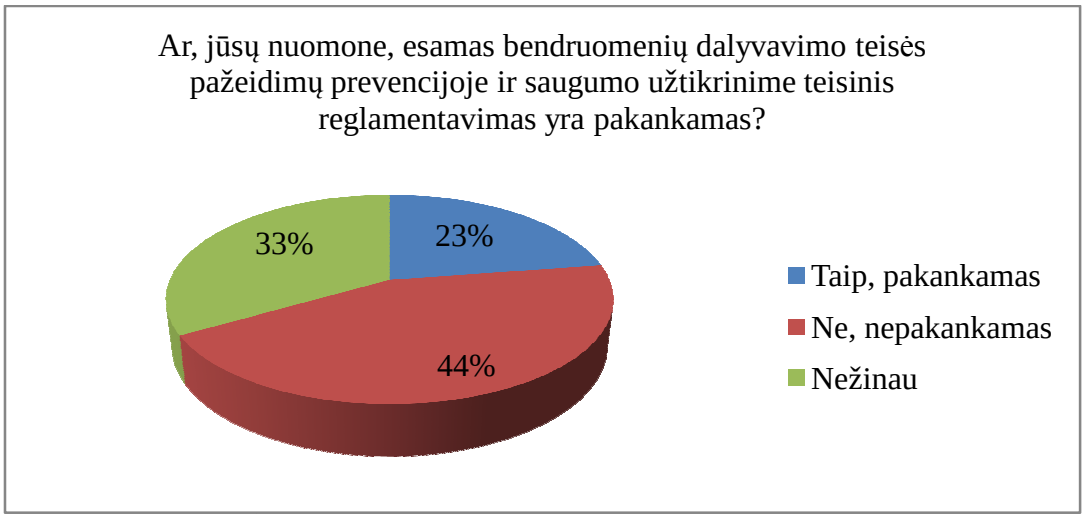
5 lentelė. Problemos policijos struktūroje, trukdančios labiau bendradarbiauti su bendruomenėmis

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Nelieka laiko bendravimui su bendruomene	15	25%
Per didelis darbo krūvis ir pareigūnų trūkumas	14	24%
Bendruomenė yra pasyvi ir nenori bendradarbiauti su policija, netinkamas bendruomenės požiūris	9	16%
Per didelis biurokratizmas (popierizmas), dėl kurio nėra laiko bendravimui su bendruomene	8	14%
Ne visi pareigūnai geranoriškai bendradarbiauja su bendruomenėmis ir skiria šiai veiklai reikiamo dėmesio	5	8%
Pareigūnams keliami dideli reikalavimai ir suvaržymai	3	5%
Trūkumų nematau	3	5%
Finansavimo ir priemonių trūkumas	2	3%

Ketvirtadalis (25 %) respondentų nurodė, jog bendradarbiavimui su bendruomene nelieka laiko. 24 % respondentų nurodė, jog labiau bendradarbiauti su bendruomenėmis trukdo per didelis darbo krūvis ir pareigūnų trūkumas. Respondento nuomonė „darbo krūvio paskirstymas yra netolygus, todėl netenki galimybės susipažinti su aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančiais aktyviais asmenimis. Jei pareigūnas darbštus ir drausmingas, ant jo pečių krenta kelių pareigūnų darbo krūviai, nes tie keli nesugeba tinkamai atlikti savo pareigų.“ 16 % atsakiusių nurodė, jog problema yra pačioje bendruomenėje, kadangi bendruomenė yra pasyvi, bendradarbiauti su policija nenori, trukdo policijos požiūris į policiją. Anot respondento „ne visi yra pilietiški, nuolat reikalauja iš policijos daugiau nei yra tokios galimybės, nusivylę pažeidimų išaiškinimu jie nusigręžia nuo policijos. Nenoriai patys bendruomenės nariai save įtraukia į prevencinių idėjų skleidimą, nenoriai patruliuoja kartu su

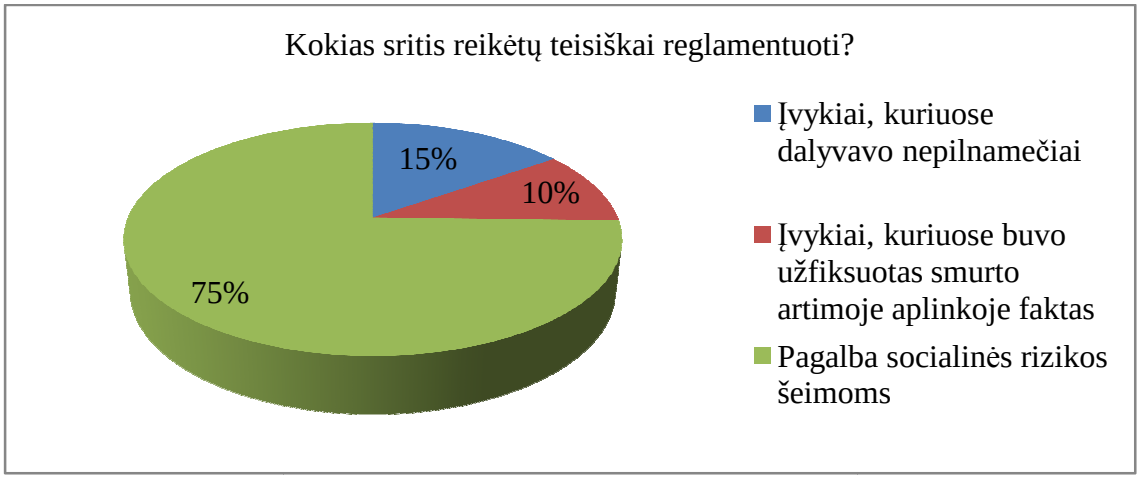
pareigūnais, nes paaiškina, kad bijo kaimynų netinkamo požiūrio. Problemos daugiau yra pačioje bendruomenėje.“ 14 % atsakiusių pabrėžia per didelį biurokratizmą (popierizmą), dėl kurio nėra laiko bendravimui su bendruomene. Mažesnė dalis respondentų (8 %) nurodo, jog ne visi pareigūnai geranoriškai bendradarbiauja su bendruomenėmis ir skiria šiai veiklai reikiamo dėmesio, 5 % mano, kad pareigūnams keliami dideli reikalavimai ir suvaržymai, 3 % atsakiusių įžvelgia finansavimo ir priemonių trūkumą.

Respondentų buvo teiraujamasi, ar jų nuomone, esamas bendruomenių dalyvavimo teisės pažeidimų prevencijoje ir saugumo užtikrinime teisinis reglamentavimas yra pakankamas. 44 % nurodė, jog teisinis reglamentavimas nėra pakankamas, 23 % respondentų mano, jog bendruomenių dalyvavimo teisės pažeidimų prevencijoje ir saugumo užtikrinime teisinis reglamentavimas yra pakankamas. Likę 33 % atsakiusių pasirinko atsakymą „nežinau“. Darytina prielaida, jog bendruomenių aktyvumą dalyvaujant pilietiškose veiklose įtakoja teisinio reglamentavimo nepakankamumas. Respondentų nuomonė atsispindi 27 pav.

27 pav. Teisinio reglamentavimo pakankamumas bendruomenių dalyvavimui teisės pažeidimų prevencijoje ir saugumo užtikrinime

Respondentų buvo teiraujamasi, kokias sritis reikėtų teisiškai reglamentuoti. Trys ketvirtadaliai respondentai (75 %) išskyrė, jog teisiškai reglamentuoti reikėtų pagalbos socialinėms šeimoms sritį, šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog policijos pareigūnų akimis, tai opi problema Lietuvoje. 15 % respondentų nurodė, jog įvykiai, kuriuose dalyvavo nepilnamečiai, o 10 % respondentų nurodė, įvykiai, kuriuose buvo užfiksuotas smurto artimoje aplinkoje faktas, turėtų būti teisiškai reglamentuoti. Atsakiusių nuomonė iliustruota 28 pav.

28 pav. Sritys, kurias reikėtų teisiškai reglamentuoti

Pateiktas trečiasis atviras klausimas policijos pareigūnams siekiant sužinoti, kaip vertinama policijos rėmėjų veikla bei kokios problemos šioje veikloje pastebimos. Respondentų nuomonę apibrėžia 6 lentelė.

6 lentelė. Policijos rėmėjų veiklos vertinimas ir šios veiklos problemos

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Policijos rėmėjų veiklą vertinu teigiamai	18	27%
Policijos rėmėjai yra neaktyvūs	10	15%
Nežinau; su policijos rėmėjų veikla ir jų veiklos problemomis nesusiduriu	7	10,5%
Policijos rėmėjams suteikti per menki įgaliojimai ir per siauros jų funkcijos	6	9%
Policijos rėmėjai yra nemotyvuojami ir neskatinami, reikalingas simbolinis apmokėjimas už atliktą darbą	6	9%
Policijos rėmėjų veiklą vertinu neigiamai	5	7,5%
Policijos rėmėjų veikla yra neveiksminga ir nereikalinga	4	6%
Policijos rėmėjai šia veikla siekia naudos sau	4	6%
Policijos pareigūnai skiria per mažai laiko šios veiklos vystymui ir bendradarbiavimui su policijos rėmėjais	4	6%
Policijos rėmėjai netinkamai atrenkami atlikti šioms pareigoms	3	4%

Atlikus policijos pareigūnų atsakymų apibendrinimą, 27 % respondentų policijos rėmėjų veiklą vertina teigiamai, jiems prieštaravo 7,5 % respondentų, kurie šią veiklą vertina neigiamai. Įžvelgiama daug problemų, esančių šioje veikloje: 15 % respondentų mano, kad policijos rėmėjai nėra pakankamai aktyvūs dalyvaudami šioje veikloje. Vienas respondentas pateikė nuomonę, kad „kai kurie policijos rėmėjai yra netinkamo amžiaus, neaktyvūs, užimti. Nenoriai įsitraukia į policijos pareigūnų darbą“. 10,5 % su policijos rėmėjais savo darbe nesusiduria, todėl nuomonės neišreiškė. Po 9 % respondentų mano, jog policijos rėmėjams suteikti per menki įgaliojimai ir per siauros jų veiklos funkcijos, taip pat policijos rėmėjai yra nemotyvuojami ir neskatinami, reikalingas simbolinis apmokėjimas už atliktą darbą. 6 % atsakiusių mano, kad policijos rėmėjų veikla yra neveiksminga ir nereikalinga bei 6 % teigia, kad policijos rėmėjai šia veikla siekia naudos sau. Anot respondento, „kol kas, policijos rėmėjai manau daugiau tik formalumas, noras save parodyti, pasididžiuoti pažymėjimu ar ženkleliu, o ne noras prisidėti konkrečiais darbais, pasiaukoti, išreikšti pilietiškumą, dažniau atlieka stebėtojo ar buvėjo šalia policijos pareigūno darbą“. 6 % respondentų nurodė, kad policijos pareigūnai skiria per mažai laiko šios veiklos vystymui ir bendradarbiavimui su policijos rėmėjais, o 4 % pabrėžė, kad policijos rėmėjai yra netinkamai atrenkami į šias pareigas.

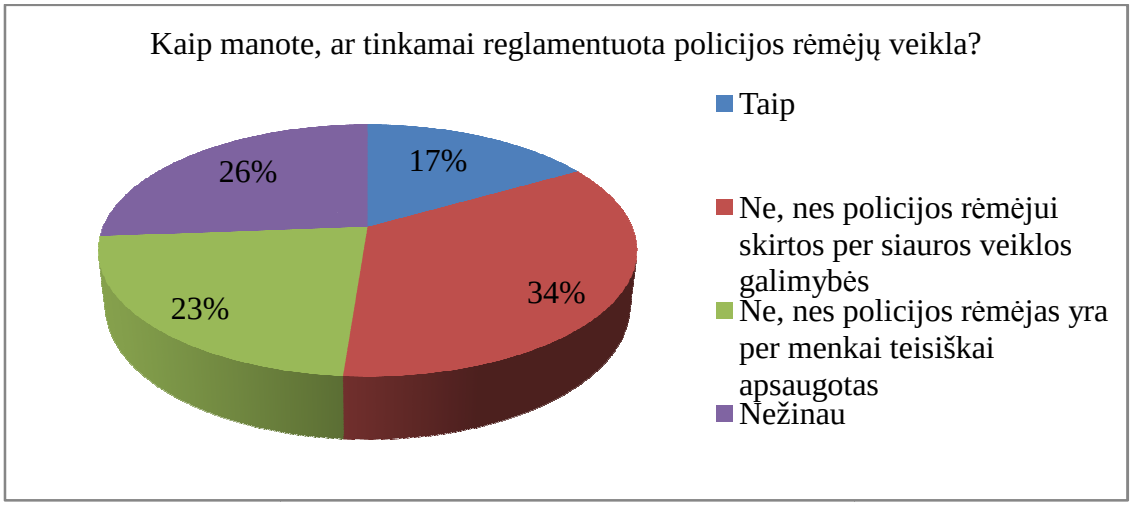
Respondentams pateiktas klausimas, ar siauros policijos rėmėjų funkcijos neapriboja galimybių įsitraukti žmonėms, kurie nenori, pvz., patruliuoti, o policijai padėti kitais būdais. Respondentų nuomonę iliustruoja 7 lentelė.

7 lentelė. Policijos rėmėjų veiklos ribos įgyvendinant funkcijas

Respondentų atsakymai	**Atsakymų skaičius**	
	Skaičius	**Proc.**
Apriboja	28	49%
Neapriboja	7	12%
Policijos rėmėjas gali padėti ir kitais būdais, teikdamas informaciją policijos pareigūnams ir kt.	8	14%
Policijos rėmėjų funkcijos nėra siauros, jos yra pakankamos	6	11%
Neturiu nuomonės	5	9%
Policijos darbą turi dirbti policijos pareigūnai, o ne policijos rėmėjai	3	5%

Apibendrinus respondentų atsakymus, 49 % atsakiusių teigia, jog siauros policijos rėmėjų funkcijos apriboja galimybę padėti policijos pareigūnams įgyvendinant įvairias policijos rėmėjo funkcijas. 12 % respondentų šiam teiginiui prieštaravo, bei nurodė, jog policijos rėmėjo funkcijos jo galimybių padėti neapriboja.14 % respondentų nurodė, kad policijos rėmėjas gali padėti ir kitais būdais, teikdamas informaciją policijos pareigūnams ir kt. Anot respondento, „yra galimybė talkinti ir kitais būdais, todėl funkcijų siauras apibrėžimas tam netrukdo, policijos rėmėjas pirmiausiai yra pilietiškas žmogus, todėl savo pagalba gali padėti policijai, jeigu jam būtų svarbu kitų žmonių saugumas ir gerovė.“ 11 % respondentų mano, kad policijos rėmėjų funkcijos nėra siauros, jų manymu „funkcijos yra pakankamos tik reikia kūrybiškai pasinaudoti galimybėmis“. 9 % respondentų šiuo klausimu nuomonės neturėjo, o 5 % mano, kad policijos darbą turi dirbti policijos pareigūnai, o ne policijos rėmėjai, nes anot respondento „funkcijos yra tinkamai apibrėžtos nes jie yra rėmėjai, o ne policijos pareigūnai, turintys specialų išsilavinimą ir parengimą.“

Policijos pareigūnams pateiktas klausimas, ar tinkamai reglamentuota policijos rėmėjų veikla. 34 % respondentų mano, kad netinkamai, kadangi policijos rėmėjui skirtos per siauros veiklos galimybės, o 23 % nurodė, jog policijos rėmėjas yra per menkai teisiškai apsaugotas. Šiai nuomonei prieštarauja 17 % respondentų, kurie mano, kad policijos rėmėjų veikla reglamentuota tinkamai. 26 % nuomonės šiuo klausimu neturi. Respondentų nuomonę iliustruoja 29 pav.

29 pav. Policijos rėmėjų teisinis veiklos reglamentavimas

Tyrimo apibendrinimas. Atlikus tyrimą, kuriame dalyvavo bendruomenės nariai ir policijos pareigūnai, iškelta hipotezė pasitvirtino -bendruomenės nuomone, fiziniams asmenims yra suteikti nepakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje, todėl galima teigti, jog teisinės prielaidos nėra pakankamos bendruomenės

įsitraukimui į nusikalstamumo prevencijos programas bei bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis. Šiai nuomonei pritarė ir didžioji policijos pareigūnų dalis, tačiau taip pat vyravo nuomonė, jog bendruomenė nėra pakankamai aktyvi ir nenoriai bendradarbiauja, todėl tai lemia menką pastarosios dalyvavimą nusikalstamumo prevencijos programose.

Tyrimų rezultatai atskleidė, jog bendruomenei suteikta nepakankamai informacijos apie jų gyvenamojoje vietovėje veikiančias bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas, todėl informacijos stoka lemia nedalyvavimą aktyviose prevencinėse veiklose, tokiose kaip „Saugios kaimynystės“ programa ar policijos rėmėjų veikla. Respondentų nuomone, informaciją geriausiai perteiktų nusikalstamumo ir jo padarinių statistikos viešinimas bei socialinė reklama.

Didžioji dalis respondentų, remiantis tyrimų rezultatais, nedalyvauja policijos rėmėjų veikloje, tačiau norėtų dalyvauti, taigi galima teigti, jog žemas dalyvavimo rodiklis nereiškia, jog bendruomenė nenorėtų padėti policijai. Kaip vieną didžiausių trūkumų nusikalstamumo prevencijos programose bendruomenė įžvelgia tai, jog įgyvendinant tam tikras priemones nenumatytas individualių asmenų dalyvavimas. Kitas svarbus veiksnys yra tai, jo nenustatomi konkretūs uždaviniai ir tikslų siekimo rezultatai. Tuo tarpu policijos pareigūnai mano, jog bendruomenės narių nedalyvavimą saugumo užtikrinime lemia baimė susilaukti grasinimų (pvz. iš asmenų, apie kurių netinkamą veiklą pranešta).

Respondentų nuomone į tai, kaip būtų galima patobulinti policijos veiklą bandant kartu spręsti bendruomenės problemas, išryškėjo vieningas požiūris, jog policija turėtų sudaryti pakankamas sąlygas žmonėms įsitraukti įvairiose veiklose, o aktyvūs bendruomenės nariai turėtų būti įvertinti ir paskatinti. Bendruomenės nariai apklausoje pabrėžė, jog atlygis už pagalbą teisėsaugos institucijoms paskatintų juos aktyviau dalyvauti bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose.

Bendruomenės narių ir policijos pareigūnų požiūris į bendruomenės ir policijos bei savivaldos institucijų bendradarbiavimo sąlygų gerinimą yra vieningas – respondentų nuomone būtina organizuoti daugiau renginių nusikalstamumo prevencijos tema. Aktyviai naudoti informacines technologijas, socialinius tinklus, regionines masinio informavimo priemones bei žiniasklaidą. Taip pat periodiškai organizuoti bendruomenės ir teisėsaugos bei savivaldos institucijų susitikimus, surengti forumus aktualioms problemoms spręsti, įtraukiant į diskusijas visuomenę.

IŠVADOS

1. Bendruomenės dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose – tai aktyvių, pilietiškų asmenų savanoriškas įsitraukimas į bendruomeninius santykius. Įgyvendinant bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas pabrėžiama, kad tik pasitelkus bendruomenę bei sustiprinus policijos ir žmonių tarpusavio ryšį galima sumažinti nusikalstamumo didėjimą šalyje.

2. Daugelyje nusikaltimų prevencijos programų yra numatyti uždaviniai ir priemonės, susijusios su bendruomenės dalyvavimu (įtraukimu). Tyrimo metu nustatyta tendencija, kad bendruomenės dalyvavimas pateikiamas kaip svarbus nusikaltimų prevencijos principas, tačiau nenumatomos veiksmingos priemonės, kuriomis būtų siekiama įtraukti gyventojus į nusikaltimų prevenciją, o nustatyti tikslų siekimo rezultatai – nekonkretūs.

3. Bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumu policijos pareigūnai įvardija nepakankamą bendruomenės įsitraukimą ir neaktyvumą, o bendruomenė savo ruožtu kaip pagrindinį trūkumą įvardija tai, kad nusikalstamumo prevencijos programose nenumatomas individualių asmenų dalyvavimas įgyvendinant tam tikras priemones.

4. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad bendruomenei trūksta informacijos apie bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei įsitraukimo galimybes į jas. Policijos pareigūnai atskleidė, jog informacijos teikimas ir darbas su bendruomenėmis tampa nereguliarus dėl netolygaus darbo krūvio paskirstymo ir laiko stokos.

5. Atlikus bendruomenės dalyvavimo bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose tyrimą, galima teigti, kad tyrimo tikslai ir uždaviniai įgyvendinti, o iškelta hipotezė pasitvirtino - teisinės prielaidos nėra pakankamos bendruomenės įsitraukimui į nusikalstamumo prevencijos programas bei bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis, o bendruomenei suteikta per mažai informacijos apie galimybę įsitraukti į prevencinę veiklą.

6. Atliktas tyrimas turi ribotumą, kadangi apėmė tik bendruomenės narius, sutikusius atsakyti į klausimus bei vieno Lietuvos didžiųjų miestų vyriausiojo policijos komisariato pareigūnus. Tyrimo imtis yra maža, lyginant Lietuvos mastu. Tyrimo rezultatai gali būti naudojami kaip tarpiniai, siekiant tiksliau ir geriau ištirti gyventojų dalyvavimą bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose bei pateikti rekomendacijas, kokie būdai gali paskatinti glaudesnį policijos ir bendruomenės ryšį.

PASIŪLYMAI

1. Teritoriniams policijos komisariatams organizuoti bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencinėje veikloje mokymus, kuriuos vestų psichologai, policijos pareigūnai ar parengti profesionalūs šios srities specialistai.

2. Bendruomenės dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose aktyvinimui, būtina sąlyga yra bendradarbiavimas tarp gyventojų ir policijos bei kitų institucijų, susijusių su nusikalstamumo prevencija. Prie bendradarbiavimo sąlygų gerinimo prisidėtų renginių nusikalstamumo prevencijos tema organizavimas, aktyvus informacinių technologijų, socialinių tinklų naudojimas, pasitelkiant regionines masinio informavimo priemones bei žiniasklaidą. Taip pat reikalinga periodiškai organizuoti bendruomenės ir teisėsaugos bei savivaldos institucijų susitikimus, surengti forumus aktualioms problemoms spręsti, įtraukiant į diskusijas visuomenę.

3. Policijos pareigūnai, siekiant glaudesnio ryšio su bendruomene, į pagalbą turi pasitelkti kitas organizacijas ir institucijas (mokyklas, vaikų darželius, vietos savivaldos institucijas, parduotuves ir kt.) bei nuolat dalintis reikšminga informacija.

4. Atsakingi policijos ir savivaldos institucijų atstovai turėtų reguliariai teikti informaciją gyventojams apie policijos darbo teigiamus rezultatus, geruosius pavyzdžius, kur gyventojų ir policijos bendradarbiavimas padėjo atskleisti ir išaiškinti nusikalstamas veikas, akcentuojant kokių pasekmių buvo išvengta, nauda visuomenės saugumui, pabrėžiant kieno pagalba tai įvyko (saugios kaimynystės bendrijos ar policijos rėmėjų atstovo ir pan.). Gyventojų informavimui apie vykdomas prevencines veiklas reikėtų pasitelkti internetinę erdvę - socialinius tinklus, įvairius portalus. Tokia informacija teiks ne tik žinių apie policijos ir bendruomenės bendradarbiavimą, bet ir pakels pasitikėjimą policija bei paskatins gyventojus jungtis į saugios kaimynystės bendrijas, papildyti policijos rėmėjų gretas ir kt.

5. Teritorinio padalinio bei autentiško bendradarbiavimo su bendruomene užtikrinimui pasitarnautų, jei Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtų skatinimo sistemą aktyviems bendruomenės nariams, dalyvaujantiems bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose. Taip pat naudinga būtų įtvirtinti policijos, savivaldos institucijų atstovų ir gyventojų reguliarius susitikimus, kuriuose būtų aptartos aktualios problemos bei paskatinami aktyvūs piliečiai ir policijos rėmėjai. Skatinimo formos gali būti įvairios, pvz., piniginis atlygis, padėka ir pan.

LITERATŪRA

I. Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Seimo 2003-03-20 nutarimu Nr. IX-1383 patvirtinta Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa // Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1318.
2. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro patvirtintas 2013 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-964 Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014 – 2016 metų strateginis veiklos planas.
3. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymo Nr. 5-V-384 „Dėl Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektoriaus) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo, 2013 m. liepos 19 d. Nr. 5-V-615.
4. Lietuvos Respublikos Policijos rėmėjų įstatymas. 1998 m. birželio 18 d. Nr. VIII-800 Vilnius.
5. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas. Patvirtintas 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. Vilnius. Valstybės Žinios. 2009, Nr. 130-5637.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 Saugios savivaldybės koncepcija.
7. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr.55-1049.

II. Specialioji literatūra ir kitos publikacijos

8. Dikčius V. Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika. Vilniaus vadybos kolegija. Vilnius, 2003.
9. Jovaiša, L. Enciklopedinis Edukologijos Žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007: 231.
10. Justickaja S., Nikartas S. *Nusikaltimų prevencijos programų (projektų) veiksmingumo užtikrinimo problemos Lietuvoje*. Tyrimo ataskaita, Teisės institutas, 2010.
11. Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 2 dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2004.
12. Justickis V. *Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu.* Monografija.Vilnius, 2000. P. 22.
13. Justickis V., Gečėnienė S., Čepas A. *„Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo metodika“*, Vilnius, 2005 m., p. 14. [interaktyvus]. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Metodikos/Vertinimometodika2005.pdf ,[žiūrėta 2016-03-30].

14. Kalesnykas Raimundas. Policijos ir kitų socialinių institucijų, teikiančių socialines paslaugas gyventojams, bendradarbiavimas. Mokomasis leidinys. Vilnius, 2000, P. 34.
15. Kardelis, K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002.
16. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas, Kaunas, 2002 [interaktyvus].<https://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai> [žiūrėta: 2016-03-22].
17. Kestinis A. Policijos vaidmuo atliekant pirminę narkomanijos prevenciją, mažinančią narkotikų paklausą // Jurisprudencija. 2002, T. 35 (27). P. 108-116.
18. Kiškis, A. Nusikalstamumo prevencija. Paskaitų medžiaga. [interaktyvus]. 2012 m. liepos 28 d. http://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/kriminologijos-paskaitos.html [žiūrėta 2016-04-02].
19. Kiškis A., Kuodytė A. Nusikalstamumo prevencijos programų rengimo Lietuvoje tyrimas//Jurisprudencija. 2012, 19(2): 771–801. p. 774.
20. Leliūgienė I., Sadauskas J., Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 13, [interaktyvus]. https://www.mruni.eu/upload/iblock/d87/7_Leliqxgiene_Sadauskas.pdf [žiūrėta 2016-03-16].
21. Nikartas, S. *Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas,2012, p. 9.
22. Nikartas S. *Gyventojų dalyvavimas užtikrinant saugumą bendruomenėse*: *kriminologinės* ir *teisinės prielaidos*, monografija, Vilnius, 2014 m. P. 150.
23. Nikartas, S. Teisės institutas. Straipsnis "Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje". [interaktyvus]. <http://www.teise.org/data/Simonas_Nikartas.pdf>. [žiūrėta 2016-04-02].
24. Nikartas S. Pagrindiniai bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos veiksmingumo aspektai, ISSN 1392-1592. Teisės problemos, 2010. Nr. 1 (67)
25. Pocienė A. Kalesnykas R., Kiškis A., Uscila R., Mališauskaitė - Simanaitienė S. Saugumo miestuose užtikrinimo problemos. Vilnius. Teisės institutas. 2010, p. 187.
26. Policijos rėmėjai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-03]. <http://www.kaunas.policija.lt/ww/index.php/lt/veikla/11-veikla/101-policijos-remejai >.
27. Policijos departamentas. 2015 metų veiklos apžvalga. Vilnius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-15]. <http://www.policija.lt/index.php?id=2875 >.
28. Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius metų pradžioje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

29. Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis, 3-iasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 2010.
30. Stulginskienė L. Metodinės rekomendacijos prevencijos padalinių pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais mokyklose. – Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2011. P. 3.
31. Šakočius A. Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problemos // Jurisprudencija. 2002, T. 35 (27). P. 23.
32. Šefas S., daktaro disertacija „Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose“, Vilnius, 2007.
33. Ziercke Jorg, Viešojo administravimo institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas užtikrinant viešąją tvarką. Vokietijos įstatymų ir administravimo koreliacija, vertė J. Kuodytė, Vilnius, 2000.
34. *WORKING TOGETHER FOR A SAFE SOCIETY. European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-30] <http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/nEg1vtgIp/Final_Sourcebook_Bilgi.pdf>

III. Internetinės publikacijos

35. Lietuvos policijos vystymosi gaires 2016-2020 m. <http://www.policija.lt/> [žiūrėta 2016-03-29].
36. Lietuvių kalbos žodyno internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-29]. <http://www.lkz.lt >
37. Policijos departamento prie LR VRM 2015 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.policija.lt/ index.php?id=2875>
38. Policijos rėmėjai. <http://www.kaunas.policija.lt/ww/index.php/lt/veikla/11-veikla/101-policijos-remejai > [žiūrėta 2016-03-19].
39. Policijos e-paslaugų portalas <https://www.epolicija.lt/about-portal> [žiūrėta 2016-04-04].
40. Lietuvos policijos paskyra <https://www.facebook.com/Lietuvos.policija/?fref=ts > [žiūrėta 2016-04-16]
41. Konferencija policijos dienos proga <http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=7227> [žiūrėta: 2016-04-04]
42. Saugi kaimynystė. [interaktyvus]. <http://vds000004.hosto.lt/safeplaces/> [žiūrėta 2016-04-21]

Ertmonaitė E. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos: teisinės prielaidos ir praktinės įgyvendinimo galimybės. / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2016. – 70 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuotas bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijos programose teisiniu bei praktiniu aspektu. Pirmame skyriuje teoriniu aspektu nagrinėjami bendruomeninės nusikaltimų prevencijos samprata ir vaidmuo; antrame – bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose teisiniai ir praktiniai aspektai; trečiame bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programose dalyvaujantys subjektai, o ketvirtame skyriuje pateikiamas atliktas empirinis tyrimas.

Pagrindiniai žodžiai: bendruomenė, bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos, policija.

Ertmonaitė E. Programmes of Prevention Criminality in Communities: Legal Prerequisites and Practical Provisions / Master's Work in Law and Police Activities. Supervisor assoc. prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Faculty of Public Security, Mykolas Romeris University, 2016. – 70 p.

ANNOTATION

Final master thesis analyzes community participation in crime prevention programs, of legal and practical aspects. The first section deals with the theoretical aspect of community-based crime prevention concept and role; Second - community participation in crime prevention programs, legal and practical aspects; third - subjects involved in community crime prevention programs, and the fourth chapter presents an empirical analysis..

Main words: community, community-based crime prevention programs, police.

Ertmonaitė E. Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos: teisinės prielaidos ir praktinės įgyvendinimo galimybės. / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2016. – 70 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe suformuluotos mokslinės teorinės bei metodinės prielaidos atskleidė, ar teisinės prielaidos yra pakankamos pavieniams fiziniams asmenims įsitraukti į nusikalstamumo prevencijos programas, kokie veiksniai skatina ar sulaiko bendruomenę dalyvauti nusikalstamumo prevencijoje. Šie tyrimo rezultatai gali būti panaudoti skatinant bendruomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą nusikaltimų prevencijoje teritoriniuose policijos komisariatuose įvairiose Lietuvos vietovėse.

Tyrimo objektas. Teisinės prielaidos, lemiančios bendruomenių dalyvavimą nusikalstamumo prevencijos programose. Darbe taip pat tyrinėjamas nusikalstamumo prevencinių programų, jei už jų priemonių įgyvendinimą atsako policija, vykdymo stadijos bei teisinis jų reglamentavimas bei policijos pareigūnų, policijos rėmėjų ir bendruomenės santykis.

Tyrimo tikslas - ištirti bendruomenės dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje lemiančius veiksnius, nustatyti, kas galėtų paskatinti bendruomenės narių aktyvumą, pasiūlyti būdus kaip skatinti aktyvesnį bendruomenės dalyvavimą nusikalstamumo prevencijoje ir glaudesnį bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis.

Hipotezė – teisinės prielaidos nėra pakankamos bendruomenės įsitraukimui į nusikalstamumo prevencijos programas bei bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis.

Tyrimo metodai:

*Teoriniai :*Mokslininkų literatūros analizė atskleidė veiksnius, lemiančius efektyvų bendruomenės įsitraukimo į nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą bei teisines ir praktines dalyvavimo prevencinėje veikloje prielaidas.

Empiriniai: bendruomenės ir policijos pareigūnų apklausos metodas: anketavimo būdu. Policijos pareigūnų ir bendruomenės narių apklausos duomenys parodė jų požiūrį į bendruomenės dalyvavimą bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose.

Statistiniai: empirinių duomenų statistinė analizė atlikta naudojant SPSS programinę įrangą. Statistinės duomenų analizės pagalba duomenys buvo susisteminti ir pateikti paveiksluose.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 4 skyriai, išvados, siūlymai, panaudotos literatūros sąrašas, anotacija, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Pirmame skyriuje nagrinėjami bendruomeninės nusikaltimų prevencijos samprata ir vaidmuo; antrame – bendruomenių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijos programose teisiniai ir praktiniai aspektai; trečiame bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programose dalyvaujantys subjektai, o ketvirtame skyriuje pateikiamas atliktas empirinis tyrimas.

Ertmonaitė E. Programmes of Prevention Criminality in Communities: Legal Prerequisites and Practical Provisions / Master's Work in Law and Police Activities. Supervisor assoc. prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Faculty of Public Security, Mykolas Romeris University, 2016. – 70 p.

SUMMARY

Master's thesis formulated a scientific theoretical and methodological assumptions revealed that legal preconditions are sufficient for individual natural persons involved in crime prevention programs, what factors encourage or deter the community to participate in crime prevention. These results can be used for promoting the community and law enforcement cooperation in crime prevention in the territorial police stations in different areas of Lithuania.

Research object. Legal presumptions that determine community involvement in crime prevention programs. This thesis also explores crime prevention programs, provided for the implementation of the measures the police response, performance stage and their legal regulation and police officers, police sponsors and community relation.

The aim - to explore community involvement in crime prevention determinants, to determine what could encourage members of the community activity, suggest ways to promote greater community involvement in crime prevention and closer cooperation with law enforcement authorities.

Hypothesis - the legal assumption is not sufficient of community involvement in crime prevention programs, and cooperation with law enforcement authorities.

Research methods:

Theoretical: Scientific literature analysis revealed the factors that determine the effective community involvement in crime prevention programs and enforcement of the legal and practical involvement in the prevention of assumptions.

Empirical: community and police officers survey method: questionnaires. Police officers and members of the community survey showed their attitude to community participation in community crime prevention programs.

Statistical: empirical data, statistical analysis was performed using SPSS software. By the assistance of Statistical data analysis data has been codified in the illustrations.

The structure and volume. The Master's thesis consists of an introduction, 4 chapters, conclusions, recommendations, list of references, annotation in Lithuanian and English languages, as well as accessories. The first chapter research of community-based crime prevention and the role;

Second - community participation in crime prevention programs, legal and practical aspects; third - subjects involved in community crime prevention programs, and the fourth chapter presents an empirical analysis.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

ANKETA

BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE TYRIMAS

GERBIAMA/S RESPONDENTE,

Ačiū, kad sutikote dalyvauti apklausoje, dėkosiu, jei užpildysite pateiktą anketą.

Mykolo Romerio universiteto Teisės ir policijos veiklos programos magistro studijų studentė Eglė Ertmonaitė parengė anketą, kad atliktų tyrimą magistro baigiamajame darbe tema „Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos: teisinės prielaidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės“.

Jūsų atsakymai į pateiktus klausimus bus panaudoti tik moksliniams tikslams. Anketa yra anoniminė. Jums tiesiog reikia įrašyti ar pažymėti tiksliausiai atspindintį Jūsų nuomonę ir patirtį atsakymą. Svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus. Jums tinkamus atsakymus prašau pažymėti X.

1. Jūs esate:

1.1 □Vyras;

1.2 □Moteris;

2. Jūsų amžius:

2.1. □Jums 18-25 metai;

2.2. □Jums 26-35 metai;

2.3. □Jums 36-45 metai;

2.4. □Jums 46-55 metai;

2.5. □Jums 56-65 metai;

2.6. □Jums 66 ir daugiau metų;

3. Jūsų išsilavinimas?

3.1. □Aukštasis universitetinis;

3.2. □Aukštasis neuniversitetinis;

3.3. □Vidurinis;

3.4. □Profesinis;

3.5. □Pagrindinis;

4. Jūs gyvenate:

4.1 □Mieste;

4.2 □Rajone;

5. Ar domitės Jūsų gyvenamojoje vietovėje veikiančiomis bendruomeninėmis nusikalstamumo prevencijos programomis?

5.1. □Taip;

5.2. □Ne;

5.3. □Neturiu informacijos apie tokias programas;

6. Ar Jūsų gyvenamojoje vietovėje veikia „Saugios kaimynystės“ bendrija?

6.1. □Taip;

6.2. □Ne;

6.3. □Nežinau;

7. Jei taip, Jūs esate: (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

7.1. □Aktyvus bendruomenės dalyvis;

7.2. □Pasyvus stebėtojas;

7.3. □Nesidomiu;

7.4. □Kita.....

8. Ar dalyvaujate policijos rėmėjų veikloje? (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

8.1. □Taip, esu policijos rėmėjas ir aktyviai dalyvauju veikloje;

8.2. □Taip, esu policijos rėmėjas, bet veikloje beveik nedalyvauju;

8.3. □Ne, nedalyvauju, bet norėčiau;

8.4. □Ne, nedalyvauju ir nenorėčiau dalyvauti;

8.5. □Nežinau, kas tai yra;

9. Kaip manote, kokie yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai?(žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

9.1. □Netiksliai suformuluojamos problemos;

9.2. □Nenustatomi neigiami problemos padariniai;

9.3 □Nenustatyti tikslų siekimo rezultatai;

9.4. □Nustatomi nekonkretūs uždaviniai;

9.5 □Nenumatomas individualių asmenų dalyvavimas įgyvendinant tam tikras priemones;

10. Kaip manote, ar fiziniams asmenims yra suteikti pakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje?

10.1. □ Taip, pakankami;

10.2. □Ne, nepakankami;

10.3. □Nežinau;

10.4. □Kita (įrašykite);

11. Kaip manote, kas bendruomenei suteikia daugiausiai informacijos apie vykdomas bendruomenines nusikalstamumo prevencijos programas bei aktualias nusikalstamumo problemas? (žymėti ne daugiau 3 atsakymų)

11.1. □Nusikalstamumo ir jo padarinių statistikos viešinimas;

11.2. □Informacija apie besikeičiančius įstatymus ir įstatymų pataisas;

11.3. □Savivaldos institucijos;

11.4. □Teisėsaugos institucijos;

11.5. □Nacionalinė žiniasklaida;

11.6. □Regioninė žiniasklaida;

11.7. □Socialinė reklama;

11.8. □Tiesioginis kontaktas su Jūsų vietovę aptarnaujančiu policijos pareigūnu.

11.9. □Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis (mokyklos, parduotuvės, gydymo įstaigos);

12. Kaip vertinate esamą saugumo užtikrinimo (nusikalstamumo problemų sprendimo) situaciją jūsų vietovėje?

12.1. □Teigiamai;

12.2. □Neigiamai;

12.3 □Nežinau;

13. Ar Jūsų gyvenamojoje vietovėje yra „karštų taškų“- vietų, kuriose įvyksta daugiausiai nusikaltimų?

13.1. □Taip;

13.2. □Ne;

13.3 □Nežinau;

14. Kaip vertinate bendruomenės ir policijos bendradarbiavimą su Jūsų gyvenamojoje vietovėje esančiais „karštais taškais“?

14.1. □Teigiamai;
14.2. □Neigiamai;
14.3 □Nežinau;

15. Kaip manote, ką reikėtų tobulinti policijos veikloje bandant kartu spręsti bendruomenės problemas?(pažymėkite 1 atsakymą)

15.1. □Policija turėtų sudaryti pakankamas sąlygas žmonėms įsitraukti įvairiose veiklose;
15.2. □Bendruomenės nariai turėtų būti paskatinti ir įvertinti už bendradarbiavimą;
15.3 □Teisinio reguliavimo nepalankumą kai kurioms pilietiškoms veikloms;

16. Ar Jus paskatintų aktyviau dalyvauti bendruomeninėse nusikalstamumo prevencijos programose atlygis už išaiškintą nusikaltimą ar kitą pagalbą teisėsaugai?

16.1. □Taip;
16.2. □Ne;
16.3 □Nežinau;

17. Kas Jūsų manymu trukdo bendruomenės nariams labiau įsitraukti į bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų vykdymą?(žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

17.1. □Teisinio reguliavimo neaiškumas;
17.2. □Bendruomenei pateikta per mažai informacijos;
17.4 □Laiko stoka;
17.4 □Manau, kad prevenciją turi vykdyti tam teisiškai įpareigotos institucijos;

18. Kas sąlygoja gyventojų aktyvumą bendruomenėje įsitraukiant į saugumo užtikrinimo veiklas? Kas (kokie veiksniai) gali paskatinti didesnį bendruomenės (gyventojų) įsitraukimą į saugios aplinkos užtikrinimą?

.....
.....
.....

19. Kaip manote, kokių sąlygų reikia, kad pagerinti bendruomenės (kaip organizacijos) ir policijos bei savivaldos institucijų bendradarbiavimą?

.....
.....
.....

20. Gal galėtumėte įvardinti kokios Jūsų požiūriu yra aktualiausios nusikalstamumo (saugumo) problemos jūsų bendruomenėje?

.....
.....
.....

Ačiū, už skirtą laiką.

Priedas Nr. 2

ANKETA

BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS PROGRAMOSE TYRIMAS

GERBIAMA/S RESPONDENTE,

Ačiū, kad sutikote dalyvauti apklausoje, dėkosiu, jei užpildysite pateiktą anketą.

Mykolo Romerio universiteto Teisės ir policijos veiklos programos magistro studijų studentė Eglė Ertmonaitė parengė anketą, kad atliktų tyrimą magistro baigiamajame darbe tema „Bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos programos: teisinės prielaidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės“. El. p. egle.ertmonaite@policija.lt

Jūsų atsakymai į pateiktus klausimus bus panaudoti tik moksliniams tikslams. Anketa yra anoniminė. Jums tiesiog reikia įrašyti ar pažymėti tiksliausiai atspindintį Jūsų nuomonę ir patirtį atsakymą. Svarbu, kad atsakytumėte į visus klausimus. Jums tinkamus atsakymus prašome pažymėti X.

1. Jūs esate:

1.1 □Vyras;

1.2 □Moteris;

2. Jūsų darbo patirtis teisėsaugos institucijose:

2.1. □Iki 5 metų;

2.2. □Nuo 6 iki 10 metų;

2.3. □Nuo 11 iki 15 metų;

2.4. □Nuo 16 iki 20 metų;

2.5. □Virš 21 metų;

3. Jūsų išsilavinimas?

3.1. □Aukštasis universitetinis;

3.2. □Aukštasis neuniversitetinis;

3.3. □Vidurinis;

3.4. □Profesinis;

4. Jūs gyvenate:

4.1 □Mieste;

4.2. □Rajone;

5. Kaip Jūsų darbas susijęs su nusikaltimų prevencine veikla? (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

5.1. □Esate atsakingas už prevencinės veiklos organizavimą;

5.2. □Patys rašote nusikaltimų prevencijos projektus;

5.3. □Koordinuojate nusikaltimų prevencijos projektus;

5.4. □ Dalyvaujate įgyvendinant nusikaltimų prevencijos projektus;

5.5. □ Dalyvaujate kitoje socialinio arba kultūrinio pobūdžio veikloje, susijusioje su nusikaltimų prevencija;

5.6. □Koordinuojate nusikaltimų prevencijos projektus;

5.7. □Dirbate su nusikaltimų aukomis;

5.8. □Dalyvaujate įgyvendinat nusikaltimų prevencijos projektus;
5.9. □Dirbate su socialinės rizikos grupėmis;
5.10. □Kita(parašykite);

6. Kaip vertinate dabartinį nusikalstamumo lygį Lietuvoje?

6.1. □ Itin aukštas (kritinis);
6.2. □Aukštas;
6.3. □Vidutinis;
6.4. □Žemas;
6.5. □ Labai žemas;

7. Jūsų nuomone, kiek mūsų šalyje vykdoma prevencinė veikla prisideda mažinant nusikalstamumą?(pažymėkite procentą)

7.1. □0%;
7.2. □Iki 10%;
7.3. □11-20%;
7.4. □21-30%;
7.5. □31-40%;
7.6. □51-60%;
7.7. □61-70%;
7.8. □71-80%;
7.9. □81-90%;
7.10. □91-100%

8. Kaip manote, kokie yra bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų trūkumai?(žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

8.1. □Netiksliai suformuluojamos problemos;
8.2. □Nenustatomi neigiami problemos padariniai;
8.3. □Nenustatyti tikslų siekimo rezultatai;
8.4. □Nustatomi nekonkretūs uždaviniai;
8.5. □Nenumatomas individualių asmenų dalyvavimas įgyvendinant tam tikras priemones;
8.6. □Nepakankamas bendruomenės įsitraukimas;

9. Kaip manote, ar fiziniams asmenims yra suteikti pakankami įgaliojimai dalyvavimui bendruomeninių nusikalstamumo prevencijos programų veikloje?

9.1. □ Taip, pakankami;
9.2. □Ne, nepakankami;
9.3. □Nežinau;
9.4. □Kita.....

10. Kaip policija suvokia (ką laiko) bendruomenes? (įrašykite)

.....
.....

11. Kaip manote, kokios baimės Lietuvos gyventojų įžvelgiamos bendrose pilietinio aktyvumo veiklose? (žymėti ne daugiau 2 atsakymų)

11.1. □ Baimė prarasti darbą;
11.2. □ Baimė susilaukti grasinimų (pvz. iš asmenų, apie kurių netinkamą veiklą pranešta);
11.3. □Baimė būti įtarinėjamam, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų**;**
11.4. □ Baimė būti viešai užpultu;
11.5. □ Baimė būti palaikytam keistuoliu**;**

12. Kokios bendruomenės funkcijos bendradarbiavime su policija? (T. y. ko policija tikisi iš bendruomenių?) (pažymėkite 1, Jūsų manymu svarbiausią)

12.1. □Įgyvendinti teisės pažeidimų prevencijos priemones;

12.2. □Teikti visokeriopą pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo nusikaltimų, kitų teisės pažeidimų ar nelaimingų atsitikimų;
12.3. □užkardyti nusikaltimus bei kitus teisės pažeidimus ir padėti juos atskleisti;
12.4. □Padėti saugoti viešąją tvarką;

13. Kokie, Jūsų manymu, yra bendruomenių įsitraukimo motyvai? (Kokie veiksniai lemia, kas sąlygoja, kad bendruomenės įsitraukia?) (pažymėkite 1, Jūsų manymu svarbiausią)

13.1. □Noras gyventi saugiau;
13.2. □ Savirealizacijos siekis;
13.2. □ Pilietiškumo ir bendruomeniškumo jausmas;

14. Ar matote problemų policijos struktūroje, pareigybių funkcijų, darbo krūvio paskirstyme?

14.1. □Taip
14.2. □Ne;

15. Kaip tos problemos trukdo labiau bendradarbiauti su bendruomenėmis? (Įrašykite)

.....
.....

16. Ar, jūsų nuomone, esamas bendruomenių dalyvavimo teisės pažeidimų prevencijoje ir saugumo užtikrinime teisinis reglamentavimas yra pakankamas?

16.1. □ Taip, pakankamas;
16.2. □ Ne, nepakankamas;
16.3. □ Nežinau;

17. Kokias sritis reikėtų teisiškai reglamentuoti? (pažymėkite 1, Jūsų manymu svarbiausią)

17.1. □ Įvykiai, kuriuose dalyvavo nepilnamečiai;
17.2. □ Įvykiai, kuriuose buvo užfiksuotas smurto artimoje aplinkoje faktas;
17.3. □ Pagalba socialinės rizikos šeimoms;

18. Kaip vertinate policijos rėmėjų veiklą? Kokias veiklos problemas matote? (įrašykite)

.....
.....
.....

19.Kaip manote, ar siauros policijos rėmėjų funkcijos, neapriboja galimybių įsitraukti žmonėms, kurie nenori, pvz., patruliuoti, o policijai padėti kitais būdais?

.....
.....
.....

20. Kaip manote, ar tinkamai reglamentuota policijos rėmėjų veikla? (pažymėkite 1, Jūsų manymu svarbiausią)

20.1. □ Taip;
20.2. □ Ne, nes policijos rėmėjui skirtos per siauros veiklos galimybės;
20.3. □ Ne, nes policijos rėmėjas yra per menkai teisiškai apsaugotas;
20.4. □ Nežinau;

Ačiū, už skirtą laiką.

El. p. ertmonaite@gmail.com